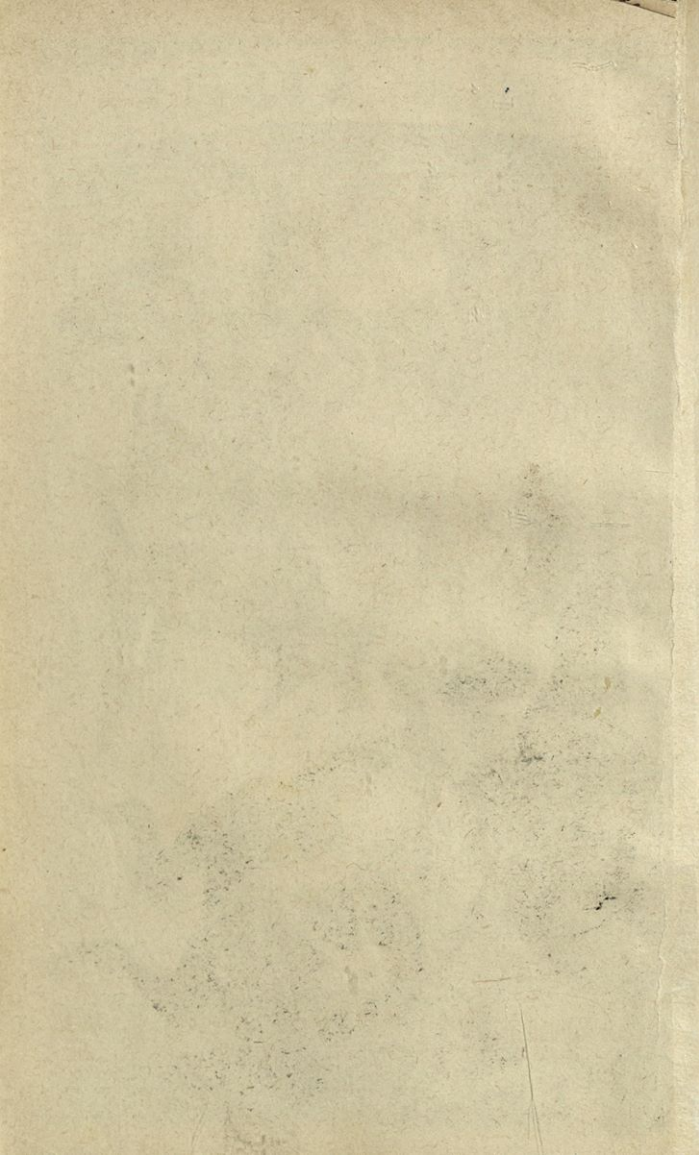

VII,
A, 34501,
g.

34501, VII, A, g.

DON KIŠOT.

Don Kišot iz la Manhe,

vitez otožnega lica.

Slovenski mladini prosto priredil
Fr. Nedeljko.

V Ljubljani, 1890.

Založil Matija Gerber. — Tiskala „Národna Tiskarna“.

030007333

Predgovor.

Geče že tretje stoletje, da se čita „don Kišot“, ki ga je napisal Španec Miguel Saavedra de Cervantes. S to prelepo satiro je hotel zboljšati ukus čitajočih rojakov svojih. Za njega so namreč najrajši čitali vi-teške romane, do kraja brezumne in sanjave; to je pa kvarno vplivalo na življenje čitalcev. Umestno je, da tukaj priobčimo kratek životopis glasovitega Cervanta. — Porojen je bil v Alcala de Henares dné 9. oktobra 1547. l. Zarano je že rad čital ter ljubil poezijo in lepe znanosti. Dovolj se je izobrazil domá, da je šel za dve leti v Salamanko. Leta 1568. gré v Madrid, da bi se ondu posvetil strokovnim naukom, ki bi ga mogli kesneje živiti. Brez vseh pripomočkov, za dalnje izobražanje gré v Rim ter služi za komornika kardinalu Aquavivi.

Potem je bil vojak in prebil do malega vse žive dni v tem poklici. Pod slavnim papeževim admiralom Markom Antonijem Collona je služil za častnika v boji proti Turkom in afrikanskim Korzarom (morskim razbojnikom). Pri Lepantu ga v levo roko rani puškina krogla; zaradi tega vse življenje ni mogel gibati té roke. Ko potuje leta 1575. na neki ladji Filipa II. iz Napolja v Hišpanijo, zajamejo ga morski razbojniki ter ga v Algiru prodajo za roba. Dolgih pet let je nosil robske okovi okrutnih gospodarjev, ki so tem

strože ravnali ž njim, ker je večkrat hotel uteči. Leta 1580. naberó rojaki njegovi končno toliko denarja, da ga morejo odkupiti.

Vrnivši se na Špansko, jame znova služiti za vojaka in služi do leta 1583. — Polovico življenja je posvetil Martu, le zadnja leta še Muzam.

Ubožen in nepoznan je umrl dné 23. aprila l. 1616. v Madridu. — V vseh spisih tega izrednega duhá se nam kaže bogato znanje, dovršen ukus in kritična zmernost. Spisal je trideset dram; najimenitnejša med njimi je žaloigra „Numancija“. Njegov „Viage del Parnasso“ je bridka satira na pesnike njegove dôbe. Njegov pastirski roman „Galatea“ ne pogrésa zanimivih prizorov. Dokaj vrednejše so pa njegove „Novelas exemplares“. Kar je temu duhovitemu pesniku pridobilo največjo slavo, to je njegov znani komični roman: „Don Quixote“, čegar prvi del je izdal l. 1605, drugi pa leta 1615. Po njegovi smrti še je izšel njegov roman: „Trpljenje Persilesa in Siegismunde“.

Nobeden spomenik ne diči gomile, kjer počivajo Cervantove kosti. Šele poznejše stoletje je veleumniku dalo kamen — mesto kruha, katerega je pogostoma zastonj iskal pri vrstnikih. Leta 1835. so šele na prednji strani hiše, v kateri je prebival v Madridu, postavili njegovo podobo. Njegovi zbrani spisi so izšli v španskem jeziku, v katerem je pisal, l. 1833.—39. v šestih zvezkih v Madridu. — „Don Kišot“ je preložen na jezike skoro vseh naobraženih narodov.

Ta prevedena izdava je veren posnetek celote in je namenjena zlasti mladini, zaradi katere je izpuščenih mnogo lepih novelistiških epizod, zatem prizorov, šal in izrazov, ki ji niso prikladni.

Prvo junaško potovanje.

Nekje v okraji la Manhe na Španskem je živel njega dni plemič po imeni don Kišot. Dasi ne bogat, imel je vender toliko, da je živel lahko po svoji volji in zabavi. V prostem času je najrajši čital raznotere čudovite, pustolovne knjige, posebno viteške romane. Ta zabava mu je bila celó milejša od lova. Kar je le mogel prihraniti, izdajal je za takšne spise. Celó po noči je bdel in čital o bitkah, turnirih, dvobojih, očaranjih, naporih in viteških delih. Čital pa je toli strastno, da mu je oslabil um. Domišljjal si je najumnejše stvari in zaradi tega takó shujšal, da ga je bila sama kost in koža. Ali trdno je verjel, da je sveta resnica vse, kar je čital v teh viteških pripovedih, akoravno se je videlo na prvi pogled, da je debela laž, kar se ondu pripisuje izmišljenim vitezom.

Domisli se naposled nečesa, kar si more izmisliti le blaznik. Da bi namreč počastil državo in trajno ustanovil nje slavo, hoče biti klativitez ter na konji in oborožen od pet do glave potovati po svetu, da si poišče čudnih dogodkov in bojev, o kakeršnih je čital v romanih. — Do cela oduševljen po tej véliki misli, pripravlja se najprej dostojno za ta junaški pot. Zatorej si dá prinesti orožje, katero je podedoval po svojem pradedu. Bilo je sicer že zdavna zarjavelo in vse prašno; ali dá ga očistiti in osvetliti; iz nepopolne železne kape pa si napravi šlem. Potem si ogleda

mršavega konja, in dasi je kljuseti le kost in koža, domišlja si vender, da je bojni konj, ter ga ceni više, od Aleksandrovega Bucefala ali Cidovega Babieka. Dolgo preudarja, kakó bi ga imenoval, da bi bilo vredno bodoče dostojnosti njegove. Hotel je ime, ki bi izražalo, kaj je bil prej in kaj je zdaj, ko ga doletí čast, da bode nosil v borbo in zmago najhrabrejšega viteza na svetu. — Po dolgem razmišljanji ga imenuje Rozinanta.*)

Sebi pa nadene častito in zveneče ime don Kišot iz la Manhe, kar se mu spričo viteških naklepov vidi potrebno.

Ko mu je že toliko uspelo, domisli si, da treba še nekaj, kar pristojna popolnemu klativitezu, t. j. gospé, kateri na čast bi zvrševal prihodnja dela svoja. „Ako se spotoma namerim na orjaka ali zmaja, — kakor se navadno nanje namerjajo klativitezi“, — deje sam pri sebi“, in ga na dvoje razkoljem ali premagam, kaj mi koristi potem vsa hrabrost, ako nimam plemenite gospé, kateri bi ga poslal, da ji izpriča moje junaštvo in moč? O, bila bi to rajska slast, kadar bi užuganec stopil pred mojo gospó ter pobito in podložno rekel: Milostna gospá! Jaz sem velikan Karakuliambo, vladar na Malindranskem otoku. Nepremagljivi in preslavni vitez don Kišot iz la Manhe me je premagal v dvo-boji. Ravnajte z mano, kakor z najpokornejšim robom svojim.“ — Kakó je našemu plemiču utripalo srce od radosti, ko je takó divno govoril na usta izmišljenemu orjaku! Kako se šele razveselí, ko najde lepotico, katero si izbere za vladarico! — V sosedni vasi je živel namreč brhko kmetsko dekle, hči nekega težaka. Tej je bil posebno udan, ne da bi bila vedela. Tej mali vaški lepotici je bilo ime Alonza Lorenzo. Kakor

*) V španščini pomenja beseda Rozin kljuso, antes pa to, kar imá prednost pred drugim.

je pa don Kišot sebi in svojemu konju iskal in našel lepih polnoglasnih imen, izumil je tudi nji po dolgem naporu premišljanji neprispodobno ime: Dulcineja de Tobozo. Bila je namreč v Tobozi porojena.

Po srečno dokončanih pripravih mu ne dá strpeti domá. Žene ga neprestano, da se kar najhitreje loti viteškega posla. Ne da bi komu besedico črnil o svoji nakani, zajaše julijskega jutra še pred zoro svojega Rozinanta ter se odpravi do čista oborožen in s kopjem v roci skrivoma skozi stranska vratca na polje. Silno mu utriplje srce v junaških prsih, videčemu, da je zdaj na toli zaželjeni poti, namreč, da bode klativitez. Skoro pa mu izkalí veselje takó neprijetna misel, da bi kar obupal. Spomni se namreč, da še nima prvega uveta za viteški stan: da še ni ovitežen; da je torej zgolj plemič, katerega nobeden vitez ne bode priznal istorodnim, niti se hotel boriti ž njim. Končno se pa vender pomiri, spomnivši se iz svojih romanov, kakó je tega ali ónega viteza, ako ni bil cesar ali drug imeniten fevdnik navzočen, ovitežil vitez, na katerega se je najprej nameril. Kakor preporojen zdirja dalje in jaha dokaj časa po polji. Kar ga jame prazni želodec opominjati, naj se za daljno junaško pot okrepčá z jedjó in pijačo. Zato zajaše na holmec ter zapazi ne-daleč krčmo, kamor so zahajali vozniki in mežgarji.

„Ha, ondu stojí gostoljubni grad!“ vzklikne veselo. Ker se je pa vse, karkoli je gledal, delal in si domišljjal, pretvarjalo takó, kakor je čital v romanih, ni čudo, da se mu je tudi ta uboga krčma zdela grad. Domišljuje si, da vidi štiri stolpe, srebrno streho, vzdigni most in globoke rove. Ustavi konja ter čaka dolgo in nestrpno, da pride predenj pritlikavec, ki bi ga uljudno pozval v grad. — Prav sedaj se pa primeri, da zatrobi svinjar, ki je ne daleč od krčme pasel čedo, da jo zbere. Naš klativitez si to précej raztolmači za poziv uljudnega pritlikovca ali grajskega stražarja, pa

pri tej priči odjezdi proti krčmi. Približavši se, ugleda pred vrati dve ne ravno snažni kravarici, kateri imá za grajski plemkinji. Ti opazite neobičnega in do glave oboroženega jezdeca, ter hočete zbežati v hišo. Don Kišot, ki je précej ugenil, da hočete pobegniti le od strahú, potegne z obraza popirnatí naličnik, odkrije suho in zaprašeno lice ter vpije za njima kar najnežnejše: „Stojta, milostni gospici! Ne bojta se me! Viteškemu redu, katerega služim, dan je v prvi vrsti zakon, ki zabranjuje grabež in nasilje. Posebno proti visokorodnim devicam, kakor sta ve.“ — Iz teh besedij razvidite dekli, kakšen čudak stojí pred njima. Neutegoma pokličete krčmarja. Ko ta ugleda smešnega popačenca s ščitom, sulico in oklepom, sedečega na mršavi kljusi, malo da se ne zagrohotá na ves glas. Vender duší smeh, ker se bojí, da bi se to železno strašilo morda razdraženo ne lotilo svojega staro-franškega orožja. Povabi ga torej uljudno, naj stopi v krčmo. Ako mu prija, naj prenočí ondu ter se zadovolji z običnimi jedili in navadno posteljo.

Don Kišot, ki je imel uljudnega in priliznjenega krčmarja za grajskega oskrbnika, odvrne mu moški: „Priatelj! Zadovoljen sem z malimi stvarmí. Malo si belim glavo zaradi postelje in počitka, zakaj moj mir je boj.“

Rekši razjaše konja ter naročí, naj pazijo nanj kakor na svoje okó. Z glavo majaje ogleduje krčmar toli hvaljeno kljuse, kateremu bi prav lahko klobuk obesil na kolk. Vender ga odžene po naročilu v hlev, potém pa vpraša, česa bi še zapovedal neobični gost. Kravarici sta v tem dona Kišota srečno razorožili; potem zahteva večerje.

Ko vitez večerja, dogodí se, da pride omenjeni svinjar in na piščal zapiska pesemco. To dona Kišota popolnoma prepriča, da je prišel v sloveč grad, kjer ga pri jedi časté z godbo. Vender pa ga neprestano

teží misel, da še ni ovitežen. Zategadelj mu večerja ne tekne posebno. Končno namigne krčmarju, naj gré ž njim v hlev. Tam ga poprosi, naj ga oviteží. Krčmar pa, prebrisana glava, preverjen je hipoma, da se gostu blede. Reče pa dostojno: „Vidim, plemeniti gospod, da je vaša želja upravičena do cela. Žal! da ravno zdaj nimam kapelice v gradu, kjer bi mogli stražiti orožje, (ker sem dal staro podreti, da sezidam novo in lepšo). No, stražite pa tudi lahko na grajskem dvorišči. Précej po solnčnem vzhodu vas ovitežim po predpisanih obredih.“

Razveseljeni in presrečni plemič je koj pripravljen, da nastopi stražo na dvorišči poleg krčme. Ko mu odkažejo prostor, položi vse orožje na korito, stoječe tik studenca, vzame ščit in sulico ter se resno in moški izprehaja ob koritu.

Ko straži že dobro dolgo, dojde mezgar, ki je tudi prenočeval v krčmi, da bi še jedenkrat napojil živino iz korita. Mora torej odmekniti don Kišotovo orožje. Ko se približa koritu, zagrmí don Kišot na njega: „Oj ti, bodisi kdorkoli, smeli vitez! Predno se dotakneš orožja najhrabrejšega junaka na svetu, premisli dobro, kaj delaš! Ne primi ga, ako ti je do življenja!“ Mezgar se za ta odgovor niti ne zmeni, nego razmeče orožje po dvorišči, da bi lože zajemal vode iz korita. Don Kišot pa vrže brzo ščit na tla, zgrabi oberoč dolgo sulico ter udari mezgarja po glavi, da se omamljen zgrudi in obleži.

Na krik nesrečnikov pritekó gostje in krčmar iz hiše. Ko mezgarjevi tovariši vidijo, kaj se je zgodilo, jamejo psovati in kleti ter pridno kamenje lučajo na dona Kišota. Naš junak pa ga prestreza s ščitom, nepremično stoječ pri koritu. Ves čas, kar traje ta hrum, kričí krčmar, da je že spočetka rekel, naj pusté blaznika, ker ne vé, kaj dela. Vsako sodišče bi ga izpustilo, če bi tudi vse pobil. No, don Kišot še pre-

vpije krčmarja s silnim glasom: „Plašljivci in izdajalci ste! Le pridite, ako hočete poskusiti moč mojih rok!“

Zaradi té grožnje in pomirljivih krčmarjevih besed nehajo naposled lučati kamenje. Don Kišot pa jim veledušno dovoli, da odpravijo ranjence. Mirno, kakor da se ni nič zgodilo, jame naš junak zopet stražiti orožje. Krčmarju se že gnusijo neumnosti gostove. Zato sklene, da se ga kar najhitreje odkriža s tem, da ga oviteží. Gré torej k njemu in ga prosi, naj mu oprostí, če so ga razžalili nekateri preprosti grajski posli. Vrh tega je stražil orožje takó slavno, da nič več ne ovira ovitežitve, zato ga lahko oviteží pri tej priči.

Po teh besedah odide „kastelan“ v hišo, vzame knjigo, kamor je zapisaval, koliko jemljó mezgari na up rezanice, sena in slame. Vrne se z dečkom, nosečim gorečo lojenico in ónima zgoraj imenovanima kravaricama k našemu junaku, ki ga že težko pričakuje. Zapové mu, naj poklekne; krčmar se dela, kakor bi kar najresneje čital iz odprte knjige ovitežujoče besede. Čitajoč udari s pestjó pobožno klečečega viteza takó v zatilnik, da se revežu kar zabliška pred očmi. Nato vzame don Kišotov meč, in ga prav takó krepko ž njim udari po hrbtu, mrmrajoč namišljene besede blagoslovne. Dekli-gospé pa zaukaže, da opaše z mečem plemiča, vzprejetega v viteško zavezo. Dekla ga opaše spretnije, nego si moreš misliti o kravarici. Pri tej priliki mu še celó reče: „Bog spremljaj vašo milost na viteški poti ter vas osrečuj z zmagovitimi borbami.“ Ko se končá ta obred, objame naš vitez ves hvaležen in radosten plemenitega kastelana ter hitro zajaše svojega Rozinanta, da na vso moč vesel pohití za ne-navadnimi dogodki. Zadovoljen, da se ga je rešil, krčmar ne zahteva nobenega plačila za to, kar je potrošil v krčmi.

Don Kišot krene domóv. Posnel je namreč iz krčmarjevih besed, da mu še mnogo treba do popolne

viteške oprave. Najprej bi si moral najeti slugo. Zdajci se domisli svojega soseda. Bil je jako siromašen, a moral je rediti mnogo dece. Prejaha takó že nad dve milj, kar zapazi v dalji več ljudij. Kakor se je kesneje pokazalo, bili so trgovci iz Toleda. Potovali so namreč v Murzijo, da bi ondu nakupili svile. Jedva ugleda don Kišot malo karavano, že je prepričan, da se mu nudi junaško delo. V ta namen stopi trdno v strepen, naperi kopje, zakrije si prsi s ščitom in takó sredi ceste čaka karavane. Ko mu brezskrbni trgovci pridejo takó blizu, da ga lahko slišijo, zadêre se don Kišot nanje: „Stojte! tod ne bode hodil nihče, kdor prej ne prizná, da svet nima lepše gospé, nego je kraljica iz la Manhe, neprispodobna Dulcineja de Tobozo.“

Trgovci obstojé, da si ogledajo čudno prikazen, ki je izustila té stvari. Jeden izmed njih odgovorí: „Plemeniti vitez! Mi ne poznamo gospé, o kateri govorite. Pokažite nam jo, in ako je res takó lepa, kakor trdite, priznamo drage volje, kar zahtevate.“

„Meni je do tega,“ odvrne razjarjeni don Kišot, „da izjavite, ne da bi je videli, da je najlepša. Ne samó to, tudi verovati in priseči morate na to. Ako nečete, boriti se morate z mano na življenje in smrt! Drugega za drugim pogazim s konjem.“

Ko se na té besede jamejo trgovci posmehovati, naperi razkačeni plemič svojo sulico proti zasmehovalcem ter se takó silno zažene proti njim, da bi gotovo kóga prebodel, ko bi se Rozinant ne spodteknil ob kamen ter svojega gospodarja vrgel iz sedla na pesek. Vitez hoče skočiti na noge, ali to se mu prav takó malo posreči kakor želvi, če jo povezneš na hrbet.

Zdajci priskoči mezgar k vitezu, ki se obnemogel valja po tleh, prelomi mu sulico na tri kose ter ga jame s takšno gorjačo toli udrihati po mesnatih delih, katerih ne pokriva oklep, kakor da mlati rž. Naposled pozovejo mezgarja, ki je zdaj svojo jezo do dobra po-

tolažil, in odrinejo, rogajoč in smejoč se nakleščnemu rojivitezu. Ko je don Kišot sam, poskuša vstati. Toda to ni bilo možno prej, dokler je bil še zdrav, nikar pa zdaj, ko je takó neusmiljeno zmlačen. Skuša se tolažiti s tem, da vso krivdo zvraca na padšega konja. — Zopet se zateče k priljubljenim viteškim romanom ter se spomni, kakó je čital nekje, da je tudi vitez Balduin ležal ranjen in zapuščen brez vsakeršne pomoči v pustinji.

Slučajno pride kmet iz don Kišotove vasi po isti cesti s svojim oslom. Stopi k ranjencu in ga précej spozna. Hitro mu odpne oklep, posadí ga na osla, natovori vse orožje na plántavega (šepavega) Rozinanta, prime za uzdo ter se z vitezom napoti domóv. Nikakor ne more zvedeti, kaj se je primerilo donu Kišotu; vitez mu odgovarja zgolj s stavki iz svojih knjig, takó da se kmet ne more načuditi brezumnemu blebetanju njegovemu. Končno prideta na večer do domače vasi. Toda usmiljeni kmet čaka da se popolnoma stemní, predno se odpravita v vas. Hotel ni, da bi vaščanje videli plemenitega gospoda, kakó žalostno jezdi na oslu.

Drugo junaško potovanje dona Kišota; njegova borba z veternimi mlini in drugimi velikani.

Qas je, da omenimo don Kišotove družine. Imel je staro ključarico, ki mu je že dolgo gospodinjala, mlado netjakinjo in spretnega hlapca, ki mu je opravljal razna poljska dela. Ko je don Kišot takó nepričakovano izginil iz hiše, bila je ta družina v velikih skrbéh, posebno, ker so koj slutili neumni njegov namen. Vedeli so, da so vse njegove neumnosti zakrivili le mnogi viteški romani. Zdavna je že bila odločena usoda tem knjigam; vse so imele biti sežgane. Da se ni zvršil ta naklep, to je zadržal le don Kišot, vrnivši se z dobrosrčnim spremljevalcem. Na začudenje vseh ni sedel njih gospodar na konji, nego na sosedovem oslu in sicer takó pobito, da se jim je kar smilil.

Takoj ga spravijo v postelj in pokličejo brivca (ranarja), da mu pregleda rane. Rane sicer ne najde nobene, nego dosti marog in prog. Don Kišot pa trdi, da je strašno padel z Rozinantom, ko je zapodil dvanajst divjih gozdnih velikanov; odtod da izvirajo maroge njegove.

„Haha,“ vzklikne jezo ključarica, „zopet šumski velikani, znova basenska bitja iz viteških knjig!“ Šepetaje pristavi don Kišotovi netjakinji Formozi: „No, jutri jih itak vse pomečem v ogenj.“ Drugi dan to tudi stori. Na vse zgodaj jih znosijo na dvorišče. A prijatelji in don Kišotova družina še niso zadovoljni, da so mu sežgali knjige; sklenejo tudi zazidati duri, da bi ne mogel do knjižnice.

Dva dni potem vstane naš junak nekoliko okrepčan. Najprej se nameni, kakor vsakdo lahko ugane, v knjižnico. Ali kakó ostrmí, ko je ne najde! Z glavo majaje vpraša, kje so vrata njegove knjižnice; gospodinja pa, zdavna že pripravljena na takšno vprašanje, odgovorí mu, da je knjižnico s sobo vred odnesel sam zlodej.

„O, zdaj vem dovolj!“ odvrne don Kišot razburjen. „Zlodej ni bil, nego čarovnik Mugnatan, kateri mi je najhujši sovražnik. Ako le more, pokvari mi vsako veselje in škoduje, kjer se dá. Premagal sem namreč nekoč v borbi viteza, o katerem je mislil, da ga je s svojim čarodejstvom storil nepremagljivega. Kazni pa nikakor ne uteče. Zastonj se trudi, da bi me zadrževal na slavnem potu mojega junačenja! Nastopim ga précej, ko ozdravim.“

„Oh, dragi ujec, kaj bi se zopet utikali v tuje stvari,“ reče preplašena netjakinja. „Ostanite rajši domá, kjer imate vse takó lepo in priročno. Saj znate, da vam strežejo zveste roke.“

Don Kišot hudo nagubanči čelo ter odvrne: „Brezumno dekle! Kakó moreš rêči prvemu junaku na svetu, da čêpi domá, kakor stara baba v zapečku? Ne! Po slavnih dogodkih mi hrepení srce, in té mišičaste roke jih bodo tudi izvajale!“

Vzdihujé se prepričate netjakinja in ključarica, da bi bila vsaka beseda zastonj. Tudi mu ne morete braniti, da bi se ónih štirinajst dnij, ko je domá, ne pripravljaj na novi junaški pot. — Zlasti je mislil na to, da si za plačo nájme oprodo. Izbere si soseda, kmetskega dninarja, ki je imel malo denarja, pa še menj uma. Njemu pripoveduje, kakó si utegne pridobiti blaga, dà, celó deželo ali otok. Če se to zgodi, postavi ga za namestnika na otoku. Zaradi takšnih obetov zapustí Sanho Panza — takó je ime kmetu — ženo in otroke ter jame služiti dona Kišota.

Naš vitez vzame potem dosti denarja, kupi novo sulico, skarpa, kolikor se dá, raztolčeni šlem ter do-
loči, kdaj odrineta s Sanhom Panzo. Zabiči mu, naj
se preskrbi z vsem, česar potrebuje; zlasti pa bisage
ne sme pozabiti.

Ponoči odrineta skrivoma, ne da bi se poslovala
pri svojcih. Moški jezdi Sanho Panza na oslu, kate-
remu je naložil bisago in dobro napolnjen vinski meh.
Veseli se že, kakó bode gospodaril na otoku, kate-
rega mu je obečal gospodar.

Don Kišot jaše po istem potu, kakor na prvem
izletu, namreč čez polje Montiel. Skoro do zore jezditu.
Kar zapazita na stranskem polji 30—40 veternih
mlinov. „Ha, prijatelj Sanho, sreča nama je mila!
Glej ondu strašne velikane! Bojeval se bodem s temi
pošastimi, in nijedna mi ne odnese žive glave! Plen,
katerega jim vzamem, ustanoví nama bogastvo. Bog
me bode ščitil v boji, ker ti velikani so brebožna iz-
prijena klatež, kakeršne ni na svetu.“

„Ali za Boga, kakšni velikani?“ vpraša Sanho.

„No, óni, ki jih vidiš ondu,“ odvrne naš junak,
„tisti, ki imajo ogromne roke, nekatere do dve milj dolge.“

„Oh, milostni gospod,“ reče Sanho, „poglejte
dobro! Té dolgoroke stvari niso velikani, nego veterni
mlini. Kar pa mislite, da so roke, to so veternice, ki
gonijo mlinski kamen, kadar veter piha vánje.“

„Zdaj pa že vidim, dobri moj Sanho,“ nasmehne
se don Kišot ponosno, „da ne umeješ teh stvari.
Pravim, da so velikani. Če pa se bojiš, umekni se
ter moli, dočim jaz pričnem nejednako borbo.“

To rekši, vzdobode Rozinanta, naperi svojo su-
lico in drži ščit pred prsi. Takó se zakadí na vso
moč proti navideznim velikanom, zadrivši kopje v
veternico najbližjemu mlinu, katero je ravno veter
pognal. Pri tej priči se razkolje sulica na več kosov,
vitez s konjem vred pa odletí daleč na polje.

Sanho Panza pridirja, kakor hitro more na neokretnem oslu, do gospoda, ležečega na polji. Zdajci vidi, da se revež od silnega padca ni geniti ne more. „Takó je!“ tarna Sanho. „Ali vam nisem pravil, da so to veterni mlini, ne pa velikani, s katerimi ste se hoteli boriti?“

„Molči!“ reče don Kišot slabotno. „Da sem padel, to izvira zgolj iz nestanovitne bojne sreče. Poraz kaj lahko opravičim. Prepričan sem namreč do dobrega, da je zloglasni čarovnik Mugnatan, ki mi je odnesel vse moje knjige s sobo vred, izpremenil té velikane v veterne mline, samó da mi pokvari slavo vélike zmage. Toda hrabrost meča mojega bode uničila vse spletke njegove.“

„Daj Bog!“ vzdihne Sanho Panza. Stežka dvigne gospoda ter ga posadí na hromea Rozinanta. Potem ubereta pot, ki vodi v klanec Lapice. Da nadomesti kopje, katero mu je zlomila veternica, odseka don Kišot spotoma suho, dokaj vitko drevesce ter nanje nasadi nepoškodovano ost.

Za tri ure dospejeta v klanec. Don Kišot je ne- nekoliko odpočit; razodene Sanhu Panzi, da bodeta zdaj imela od sile mnogo junaškega posla. Velí mu še, da mu ne smé prihajati na pomoč, ako bi se bojeval s pravimi vitezi, nego le takrat, kadar bi se boril z navadnimi ljudmi. Veselo obeča Sanho, da bode ubogal gospoda.

Ko se še o tem pogovarjata, prikažeta se dokaj daleč na poti dva meniha iz redú svetega Benedikta, jezdeča na velikih mezgih. Za njima pridrdrá kočija v čveter, katero spremljata dva mlada mežgarja. V kočiji je imenitna gospá, potujoča v Seviljo. — Toliko da don Kišot zapazi meniha, reče svojemu oprodi: „Ako se ne motim, doživela bodeva nekaj, kar se malokdaj primerja rojivitezu. Črna meniha, ki jezdita ondu, najbrže sta čarovnika, ki v kočiji vodita uplenjeno princesinjo. Za ta plen ju kaznujem s kopjem!“

„Milostni gospod, pazite, kaj storite,“ ugovarja Sanho Panza. „Sicer se opečete še huje, nego ste se pri veternih mlinih. Meniha, katera imate za čarovnika, redovnika sta svetega Benedikta.“

„Rekel sem ti že, Sanho, da ne umeješ teh stvari. Kar rečem jaz, to je res, in to tudi précej dokažem.“

Nato stopi sredi ceste ter zavpije menihoma: „Poganska svojat! da mi zdajci izpustita uplenjeno princesinjo, katero vodita s seboj, ali vaju pa vpričo ubijem!“ Ker mu osupla meniha nato ne odgovorita, misli don Kišot, da mu kljubujeta. Torej vzpodbode konja ter se zažene proti najbližjemu menihu z nastavljenim kopjem toli besno, da bi ga gotovo prebodel, ko bi gibčni menih hitro ne skočil z mezga. Drugi menih uteče o pravem času. Sanho prihití k ónemu, ki leži na zemlji ter ga jame slačiti. Mezgarji vprašajo, kaj pomenja to. „To je plen, katerega mi je obečal gospodar“, odvrne Sanho čisto mirno. Mezgarji nato ne pomišljajo dolgo, nego jamejo ubogega Sanha obdelavati z gorjačami takó, da mu poide sapa. V tem pa menih zajaše mezga ter zdirja na varno mesto.

Zdaj prijaše don Kišot h kočiji in reče v nji sedeči, silno prestrašeni gospé: „Svetla zapovednica moja! Moč moje roke je premagala vaše sovražnike; slobodni ste! Jaz, vaš osloboditelj, imenujem se don Kišot iz la Manhe. Za nagrado viteške usluge svoje ne zahtevam družega, nego da se neprispodobni gospé Dulcineji iz Toboze predstavite in ji potrdite mojo hrabrost“.

Té besede čuje gospejin konjušnik, krepek Biskajec, jezdeč na drugi strani kočije ter se osorno obregne na viteza zaradi neumnosti njegovih. Hudo razkačen se zažene don Kišot z golim mečem nanj; toda tudi konjušnik izdere meč ter silno udari po vitezu. Don Kišot, začutivši silni udarec, zakadí se kar najsilneje

na Biskajca, ki se stežka brani z blazino iz kočije; neokretnega in preplašenega mezga pa ne more ravnati po svoji volji. Navzlic temu udari še nasprotnika takó silno, da mu odseka del šlema in polovico ušesa. Zdajci prikipí jeza našemu vitezu do vrhunca. Z obema rokama pograbi meč in toli silno udari po Biskajci, da se mu navzlic blazine vlije kri iz nosa in ust, in da oplašeni mezeg oddivjá ter omamljenega svojega gospodarja na sredi polja vrže raz sebe. Don Kišot nastavi brezzavestnemu konjušniku meč na grlo in zahteva od njega, naj se udá. Ker pa brezzavestni človek ne more odgovoriti, umoril bi ga gotovo bil, da ni priskočila gospá iz kočije, proseč milosti konjušniku svojemu.

„Ker prosi takó ljubeznivo bitje, poklanjam temu vitezu življenje“, reče don Kišot, „toda le, če pojde v selo Tobozo in se tam predstavi neprispodobni Dulcineji, da ona storí ž njim po svoji volji“.

Preplašena gospá sevéda obeča vse, samó da se odkriža nevarnega človeka. On pa zadovoljen zajaše konja ter počasi odjezdi. Sanho Panza, ki se je v tem nekoliko odpočil od dobljenih batin, prihití h gospodu, opomnivši ga, da bi mu zdaj pač lahko že izročil vlado na obečanem otoku. Toda don Kišot odkima, rekoč, da se pri takih prilikah ne dobivajo otoki, nego le razbite glave. Bogastvo in obilje že pride po raštoči slavi.

Sanho je zadovoljen, zaséde osla ter odjaha za gospodom svojim. Za nekoliko časa ga opomni, naj si dá zavezati uhó, ker mu iz rane jako kri teče, a on da imá v svoji bisagi šarpije in mazila. Takó skoro opravi ta posel.

„Vsega tega bi nama ne bilo treba“, odgovorí zdaj naš junak, „ko bi ne bil pozabil s seboj vzeti sklenice Fiebrasovega balzama. Ta balzam ti zvráči najhujše rane. Ko pripravim to pijačo in ti jo izročim,

tedaj ti je treba, ako me vidiš na pol razsekanega v boji, samó polovico telesa, dokler je kri še topla, pritiskni k drugi. Nato namažeš urezek z balzamom, in mi daš dva požirka. Ko se to zgodí, zopet sem cel in zdrav kakor riba“.

Sanho Panza se temu govoru jako čudi in ne malo ga mika, dobiti čudotvorni balzam. Ne upa se dvomiti; don Kišot pa ga vpraša, če ima v bisagi kaj jedila. Sedeta na osojno trato ter uživata uborno hrano. Tedaj pa pride do 20 mezarjev s svojimi živalimi, ki so si ravno isto mesto odbrali, da počivajo in napasejo živino. Bodisi, da je gospodarjeva bojevitost obšla tudi Rozinanta, ki do zdaj ni bil ravno razposajen, ali da pasočim se mulam zavida tečno pičo, besno skoči med mirno živino in jo začne takó nemilo brcati, da mule razbeže na vse strani. Hudo mu to zamerijo gonjači. Pritekó s svojimi krepljci ter udrihajo po bojnem konji, kolikor morejo. Ko don Kišot to zapazi, izdere meč in namigne Sanhu, naj mu pomaga, ker so to čisto prosti ljudje, kakor se mu vidi.

„Če jih je tudi več, nego dvajset — mene je sto móž!“ dé don Kišot samosvestno ter se z mečem v roci poleg svojega ščitnika zažene na gonjače.

Ko mezarji zapazijo, da sta jih samó dva človeka napala tako hudó, osupli so sprva; potem pa se hitro zberó, obkolijo ju in potisnejo v sredo. Potem ju jamejo s koli in proticami takó mlatiti, da se skoro zgrudita na tla, in se ni geniti ne moreta. Mezarji nato hitro odrinejo z živino, misleč, da so ubili obá tujca.

Sanho je prvi, ki se zavé po tem groznem tepeži. „Oh, milostni gospod!“ zaječí slabotno.

„Česa želiš, prijatelj Sanho?“ odvrne tudi ta onemogel.

„Sedaj ne želim ničesar družega, nego samó požirka čudotvorne Fiebrasove pijače. A za sedaj že morava potrpeti, dokler ne dospejeva v grad, kjer ga bodeva mogla pripraviti. Sedanja moja nezgoda je pač kazen zato, ker sem se s poslednjo svojo borbo pregrešil zoper zakon viteštva, potegnivši meč proti drhali. Ne smel bi čakati mojega povelja, nego bi takoj moral kazniti te potepuhe.“

„Oh, milostivi gospod!“ odvrne nato Sanho, „tih in miroljuben človek sem, nesposoben za vaše borbe. Vrhu tega je človek venderle vselej namlačen.“

„Oj ti plašni oproda, ali misliš, da moreva brez boja in borbe kaj doseči? Da moreva pridobiti meni nevenljivo slavo, a tebi otok, ali pa celó kraljestvo?“ pokara plemič malodušnega slugo. „O tacih nezgodah se moraš baš tolažiti. Vedi, da rojivitezu pretí vsak čas tisoč nevarnostij in nezgod. Istotakó se mu pa tudi smeje tolikokrat velika sreča. Privaditi se morava nezgodam in lahko se še tolaživa, da so naju osramotile samó neviteške roke. Premagaj svojo bol kakor jaz, pa mi pomagaj, da zasedem Rozinanta, in čim prej dospejeva v grad“.

„Dà, dà!“ vzklikne potolčeni Sanho, „ko bi ti surovi rogovileži ne bili takó naklestili tudi Rozinanta, da komaj stoji na nogah!“

„No, potem mi mora zadoščati tvoj osel“, odvrne don Kišot. „Nikakor si tega ne štejem v sramoto. Spominjam se namreč, da sem čital, kakó je nekoč čestiti Silenus, vzgojitelj veselega vinskega boga, jahal na oslu v stovratno mesto. Poskusil bodem, da se kakó spravim po konci“.

Stežka se vzdigne zmlačeni sluga in vzdihujé in kolneč naloži gospodarja na osla. Temu priveže hromega Rozinanta za rep, popade uzdo in se spravi počasi na pot.

Don Kišotova borba z vitezi, ki se izpremené v ovce.

Sreča nanese viteza in njegovega konjušnika na cesto, ob kateri stoji krčma. — Vesel opozori sluga nanjo svojega gospoda, ki leže visí na oslu. Don Kišot pa trdi, da se Sanho vara, zakaj óna hiša, v kateri mislita poiskati gostoljubja, ni krčma, nego grad, kakor to dobro zna. Pričkaje se dospejeta končno pred krčmo in poprosita prenočišča. Na vprašanje, kdo sta, odgovori Sanho, da je njegov gospod rojivitez, don Kišot iz la Manhe, on pa da je njegov konjušnik. Krčmar ne more prav razumeti izraza „rojivitez“; a Sanho mu ga raztolmači, da je to pustolovni plemič, ki je zdaj tepen, a zdaj že lahko vlada po cesarski. Donu Kišotu vsekakor ugaja ta razlaga, zakaj pohvalno mu prikimuje, potem pa zahteva, da ga spravijo v spalnico.

Navzlic zavojem ne moreta gospod in sluga vso noč od težke boli zatisniti očíj; obá hrepenita po čudotvornem Fiebrasovem balzamu. Jedva se začne dani, vstane Sanho, zvabi krčmarja iz postelje ter ga poprosi, naj mu dá rožmarina, olja, vina in solí, kakor mu je velel zahtevati don Kišot. Krčmar dragovoljno dá vse, kar zahteva, in kuha po don Kišotovem napotku vse skupaj v lonci, dokler je mešanica po vitezovem mnenji dovolj močna. Ker nima steklenice

pri roki, zlije tekočino v ploščinasto posodo za olje in jo izroči vitezu, ki nad njo izmoli sto očenašev, ravno toliko češčenasmarij, Salve (zdravih kraljic) in vér, da bi podelil pijači večji blagoslov.

Vitez zdajci čestito potegne iz posode té blagoslovljene pijače. Ali toliko da mu je ta mešanica v želodci, prime ga v čevih krč, da začne silno bljuvati. Hudo se jame potiti, ali potem mirno zaspí. Prebudivši se, čuti se dosti boljšega in je trdno uverjen, da ima zdaj zdravilno Fiebrasovo pijačo, katera ga je zlečila.

Ko Sanho Panza vidi, da si je gospod opomogel, pripisuje to tudi čudotvorni pijači ter naprosi gospoda, da mu tudi dovoli požirek. Nanj pa vpliva pijača čisto drugače. Ko večkrat silno potegnè iz posode, začne ga takó po trebuhu ščipati in zvijati, da si siromak ne vé pomagati. Don Kišot se izgovarja, da mu pijača samó zategadelj ne pomaga, ker še ni ovitežen. Sanho nato ne more ničesar odgovoriti, zakaj bljuvati jame na vso moč. Potem pa je takó slab, da komaj stoji. Ali don Kišot, zdrav in krepak, hoče précej potovati dalje in tolaži konjušnika, da mu bode skoro bolje v prostem zraku. Ko hočeta oditi, pride krčmar in ju opomni, naj plačata, kar sta dolžna za hrano, prenočišče in postrežbo. Don Kišot tega sprva neče razumeti; ali iz osornih besedij krčmarjevih sprevidi naposled, da ni prišel v viteški grad, nego v preprosto kmetsko krčmo. Vender neče plačati, rekoč, da rojivitezi nikoli ne plačujejo takšnih preprostih dolgov. Vzpodbodši Rozinanta, odjaha z dvorišča. Sanho pa ne more takó hitro za njim. Siloma ga zadržuje krčmar in preteč zahteva plače za prenočišče in zapitek. Ko se mu ustavlja tudi sluga, pozove krčmar nekoliko prisotnih gostov, suknostrizcev iz Segovije, katerim je razložil nesramnost obeh tujcev. Rokodelci ne pomišljajo dolgo, potegnejo Sanha raz

osla, polože ga na močno krčmarjevo plahto, zagra-bijo vsak jeden konec, naglo nategnejo plahto ter vržejo ubogega konjušnika visoko v zrak. Potem ga pre-strižejo s plahto, vržejo v zrak in ga zopet prestri-žejo s plahto ter se takó nekoliko časa kratkočasijo z njegovim vpitjem. Končno se ga usmilijo, pusté ga s plahte ter ga posadé na osla. Sanho hitro odjezdi skozi odprta vrata. Krčmar sicer namesto plače pri-drži bisago, toda v nji so takó malovredne reči, da Sanhu ni žal po nji. Tembolj pa je razžaljen zaradi tolike krivice. Čisto upehan od nemilih zračnih skokov pride h gospodarju. „Oh!“ vzdihne siromak, ko mu je vse potožil, „bilo bi vender najbolje in najpamet-neje, ko bi se précej vrnil domóv, nikar pa se takó brezmiselno potikal po svetu! Kaj imam od vsega? Samó bunke, stisko, strah, bolečine in vsakovrstne nevarnosti!“

„Sanho, opozarjam te, da ničesar ne umeješ o veliki ceni in znamenitosti viteštva!“ opomni don Kišot. „Ali ne veš, kakó se je častno pečati s takim obrtom? Ali je večja naslada na svetu, negoli dobiti bitko in zmagovati sovražnike svoje?“

„Mogoče“, odvrne Sanho hladno, „ali toliko vem, da še nisva dobila nijedne bitke, odkar sva rojiviteza, ali bolje rekoč, odkar ste vi, razven óne z Biskajcem. Ali tudi tam ste morali izgubiti polu ušesa in šlema. Vrag se veséli takšnega potovanja!“

Don Kišot se trudi, da umiri konjušnika in ga znova ohrabri. Hipno pa umolkne, ker vidi, kakó se vzdiguje velika prašna megla, ki se bliža čimdalje bolj. Ko nekoliko časa nepremično opazuje ta oblak, vzklikne oduševljeno: „O Sanho! To je najznamenitejši dan mojega življenja! Glej! ono prašno meglo je vzdignila silna vojska; sestavljena iz različnih narodov se po-mika proti nama!“

„Ako je to vojska,“ opomni Sanho, „morate biti vsekakor dve, ker se tudi z druge strani dviguje taka megla“.

Don Kišot pogleda in mu pritrdi. Zdaj trdno veruje, da sta ta prah vzdignili dve vojski, idoči druga proti drugi, da se na ravnici sprimeta.

V resnici sta bili pa čedi ovac in ovnov, ki sta istim potem šli z dveh različnih strani. Vzdignjeni prah ji je takó pokrival, da sta se mogli šele čisto od blizu videti.

„Onim, ki je vidiš pred nama“, reče don Kišot slugi, „zapoveduje cesar Alifanfuron; óne pa, ki prihajajo za nama, vodi sovražnik njegov, kralj Pantomolin z zavihanimi rokavi, ker rad golorok hodi v boj. Pazi, pokazati ti hočem najslavnejše viteze, ki prihajajo v jedni in drugi vojski!“

Stopita torej na holmec, s katerega je môči videti obé čedi, o katerih je don Kišot trdno prepričan, da sta vojski. Imenuje mu dolgo vrsto vitezov, katerih pa Sanho nikakor ne more ugledati. Naposled reče: „Milostni gospod, lahko prisežem, da ne vidim nì jednega vitezov, katere mi opisujete. Ne vidim ničesa, razven prah!“ —

„Kakó moreš takó govoriti?“ zavrne ga don Kišot nejevoljno. „Ali si oglušél, da ne čuješ hržečih konj, bučečih trobent in pa bobnanja? Stopi na stran in moli! Pridružil se bodem óni stranki, ki se bori za pravično stvar.“ To izgovorivši, vzpodbode Rozinanta, naperi kopje ter se naglo spustí po bregu nizdolu. Sanho vpije, ko se približata čedi, in vidi, da so le same ovce in ovni; a don Kišot ga neče slišati. Zaklicavši prvi čedi, naj udari za njim, ako hoče zmagati, zakadí se v drugo, seka in bôde glasno beketajoče in na vse strani bežeče živali. Ko pastirji zapazijo ta nered, pograbijo prače in razjarjeni kamenujejo napadovalca. Zdajci ga zadene kamen v bok,

ki bi mu skoro dve rebri polomil. Vzame sklenico, da bi rano kar najhitreje zlečil; ali v tem pade drugi kamen, kateri mu zbije sklenico izpred ust in štiri kočnike, vrhu tega pa zdrobí še dva prsta. Oba lučaja sta bila takó silna, da se don Kišot nezaveden zgrudi s konja. Pastirji to videči, mislijo, da so ga ubili, zberó urno svoji čedi ter pobegnejo.

Ves ta čas je stal Sanho na holmci, puleč si lasé in brado zbok neumnosti gospoda svojega. Videč, da leží na zemlji, in da so pastirji naglo zbežali, hití k njemu, tožeč: „Ali vam nisem pravil, da se vam bode slabo godilo, in da so bili le ovni in ovce, na katere ste udarili?“

„Govoriš, kakor veš,“ zamrmrá don Kišot izpregledavši. „Največji hudobnež, moj sovražnik, pretvoril jih je — na mojo nejevoljo! Ko bi hotel za njimi, videl bi, da so zopet ljudje. O, ta potuhnjeni grdin!“ — „Nečem se prepirati z vami,“ odgovori Sanho zlovoljno. „Ali priznati morate, da od vsega tega nimate drugega nego škodo.“

Nato don Kišot ne odgovorí ničesar; stežka se vzdigne ter zasede trpinčenega Rozinanta. Molcé in počasi potujeta sluga in gospod, dokler ju ne prehití noč, ker zaradi bolečin v čeljustih ne more hitro jahati.

Na svojo veliko nesrečo ne najdeta nikjer spó-toma krčme in malone pogineta od gladú, ker je bisago, v kateri je bilo nekoliko hrane, pridržal krčmar namesto plače. — Hipoma ugledata v temni noči prikazen, da za dèlj časa pozabita lakoto. Opazita namreč v dalji mnogo lučij, ki sprva niso večje od zvezd; bližajo se jima pa čim dalje bolj ter prihajajo večje in svetlejše.

Sanho trepetá kakor šiba na vodi, a tudi vitezu je nekako čudno pri srci. Lasjé se mu ježé, ali hitro se ohrabri in pošepeta slugi, da je to pač največji in nagroznejši dogodek, katerega je môči doži-

veti. Gré namreč zato, da se ubranita velikega zla, ki jima pretí od strašnih pošastij.

Luči se pomikajo bliže in bliže, in skoro se vidi pri njih svitu več osob v belih oblačilih. Videvši to, izgubi Sanho vso hrabrost in sicer tembolj, ker jahajo prikazni na konjih ter nosijo plamenice pred nosili, prikritimi s črnim suknom. Da je podoba še strašnejša, gré šest čisto črno oblečenih prikaznij za nosili. Čimbolj pa se sluga trese od strahu, tembolj se hrabri don Kišot in že vé, kaj pomenja ta strašilni izprevod. Čital je namreč v viteških knjigah o podobnih neobičajnih izprevodih, in je do dobra uverjen, da na nosilih leží težko ranjen vitez, za katerega se mora maščevati. Naperi torej précej kopje, postavi se sredi poti ter glasno zahteva odgovora, kdo je ranjeni vitez, ki ga nosijo na nosilih. Ko mu pa nihče ne odgovori, temveč vsi jezdiijo dalje, pograbi vitez mezga za uzdo takó, da se žival postavi na zadnji nogi ter jezdeca vrže na tla. Jedno izmed črnih prikaznij sune s kopjem raz mezga in jame druge takó silno bosti in udrihati po njih, da vsi, ker so neoboroženi, s svojimi plamenicami zbežé čez polje.

Zdaj pristopi don Kišot k ónemu, ki leží na tleh in katerega je najprej vrgel raz mezga. Nastavi mu meč na grlo in ga pozove, naj se ali podá, ali pa pripravi na smrt.

„Oh, vse storim, kar zahtevate, gospod vitez,“ zaječí premaganec. „Vidite, cerkve služabnik sem, ter sem z ónimi najstarejšimi duhovniki, katere vidite ondu bežeče, nesel pokojnega Pepita Lozolo v Segovijo, da ga položimo v rako pradedov njegovih. Prosim vas, milostivi gospod, dovolite mi, da se izvlečem izpod mezga in grem dalje.“

Zdaj šele se Sanhu odpró očí. Čudi se, kakor tudi don Kišot; ali précej uboga gospoda, pomaga padšemu duhovniku izpod mezga ter mu podá tudi

plamenico. Huda mu prede zaradi tega, ker je izvrstne jedí, s katerimi je bil obložen meniški osel, že večinoma pobral. Da bi zakril svojo zadrego dozdevnemu strašilu, izpregovori pri slovesi nastopne pomembne besede: „Ako bi morda duhovni gospodje hoteli vedeti, kdo je bil tisti hrabri mož, ki jih je takó sijajno preobladal, potem jim povejte, čestiti gospod, da je to bil glasoviti don Kišot iz la Manhe, ki se sicer tudi imenuje „vitez otožnega lica“.

Naglo se poslovi duhovnik, don Kišot pa ves začuden vpraša slugo, zakaj ga nazivlje „viteza otožnega lica“?

„To je kaj lahko umevno“. odvrne Sanho prostodušno. „Ko sem vas nekoliko poprej opazoval pri plamenici, zdelo se mi je lice vaše milosti jako otožno. Ne vem, ali zaradi naporne zadnje borbe, ali mnogih tepežev. Tembolj sem se čudil vašemu nebrzdanemu hrepenenju po borbah in pustolovinah.“

„Ne sodiš napačno, da bi dejal,“ seže mu plemič vesel v besedo. „Mislim, da ti je to modro misel navdihnil modrec, ki namerja svoje dni pisati mojo zgodovino. Spominjam se starodavnosti, v kateri so si vitezi nadévali znamenite priimke. Takó se je imenoval neki junak „vitez gorečega meča“, drugi zopet „vitez smrti“, a tretji „vitez jastrebov“, in takó imenovani so bili poznani vsemu svetu. Posnemal bodem i jaz odslej te viteze ter se imenoval „vitez otožnega lica.“

Sanho Panza je prijetno iznenadejan, da gospod takó odločno odobruje misli njegove.

„Sedaj pa poslušajte tudi moj svèt,“ hití Sanho. „Idiva, da kje v planini najdeva zavetno mesto, zakaj varovati se nama je svete bratovščine, ker ste napali

duhovnike, in ker sem jaz oplenil osla, ki je nosil jedí tej pobožni gospôdi. Drugi razlog pa je, da si poiščeva zavetnega in mirnega prostora, kjer bodeva zložno použila izvrstno hrano, katero sem spravil v plašč.“

Zadnji razlog največ pripravi sestradanega viteza, da izpolni voljo slugi svojemu.

Kakó si „vitez otožnega lica“ prisvoji Mambrinov šlem ter reši jetnike.

Ko najdeta gospod in sluga zaželeno mesto in lačna kakor volka snesta založaje, namenjene gospodom duhovnikom, vstane naš junak, da bi potovala dalje in se zopet namerila na viteški dogodek. Ne hodita še dolgo, kar don Kišot v dalji opazi človeka, jezdečega jima naproti. Nekaj jako svetlega se mu blesti na glavi. „O Bože!“ vzklikne pri tem pogledu, „Sanho, po tolikih nezgodah sva se namerila na veliko srečo! Vidiš li ondu viteza, ki na gizdavem belci jaše nama naproti, a imá na glavi zlat šlem?“

„Kaj govorite o vitezu in o šlemu! Jaz vidim človeka, ki jaše ondu na sivem oslu! Žival je moji jako podobna, a kar imá jezdec na glavi, to je ploščinasta skleda ali kaj jednacega.“

„Oj ti bedasti dvomljivec!“ pokrega ga don Kišot. „Tisto, kar se takó leskeče, ni nič drugega, nego glasoviti zlati Mambrinov šlem! To priliko moram porabiti, da si osvojim ta čudoviti šlem, po katerem že toli dolgo hrepení moja duša, in sicer tembolj, ker sem čital, da ga imá sedaj paganski vitez!“ Sanho Panza stopi na stran, a vidi se mu na obrazu, kako silno dvomi o tej stvari.

V resnici pa je bila z bližajočim se možem in njegovim šlemom taka: V óni okolici sta bili vasi,

katerih jedna je bila takó majhna, da ni mogla imeti svojega brivca in svoje lekarne, zato je v to vas zahajal brivec iz večje vasi. Isti je ravno bolniku v mali vasi puščal na žili ter se je vračal domóv z veliko svojo medeno umivalnico, katero je bil dejal na klobuk, da si ga takó obvaruje vremenskih nezgod. Don Kišot zdirja z naperjenim kopjem proti brivcu in zavpije: „Brani se, jadna pokveka, ali mi pa dragovoljno izrôči nakit svoje glave, katerega si pridobil po krivici!“

Brivca iznenadi in prestraši suha, pošasti podobna osoba. Brzo skoči raz osla, da se umakne kopju, pa zbeži kakor jelen čez polje, pustivši za sabo brijaški okrožnik, ki mu je padel raz glavo. Don Kišot ga ne zasleduje, nego razjaše, pobere brijaško umivalnico, dene si jo na glavo in jo vrté izkuša, ali bi ne prilégala glavi njegovi. Ali to se mu ne posreči, in začuden méni, da mora vitez Mambrin, ki si je dal šlem skovati, imeti silno veliko glavo.

Ko sliši Sanho često, da gospod brijaško umivalnico imenuje šlem, ne more zadržavati smeha. Kišot pa si to drugače raztolmači, češ, sluga se smeje le temu, ker je šlem nekoliko razbit. Sanho ne ugovarja, zasede osla, ter z gospodom nadaljuje junaški pot.

Ko se naš vitez ozrè po polji, po katerem jezdi s konjušnikom, zapazi, da prihaja po cesti nekoliko ljudij, prikovanih na veliko železno verigo in na rokah nosečih „lisice“. Spremljata jih dva orožnika na konjih, a dva peš. Ko Sanho ugleda prihajajoči izprevod, reče: „Glejte, gospod, to so kaznjenci, katere kralj sili, da mu na galejah služijo za veslarske slugе!“ — „Kaj!“ zadere se don Kišot, „jeli mogoče, da je sméti koga siliti do česa? Kakó more kralj in postava siliti té ljudi?“

„Ker so najbrže zločinci“, odvrne Sanho.

„Bodisi kakor hoče“, reče vitez. „Ako te dobro umejem, ne gredó ti ljudje radovoljno, nego siloma.

Ako je takó, to mi nalaga viteška moja dolžnost, da to silo odstranim ter pomagam zatiranim nesrečnikom.“

Ko se tedaj vrsta kaznjencev približa, zaprosi don Kišot najuljudneje spremljajočo stražo, da bi mu navela vzroke, zakaj té ljudi odvajajo toli sramotno. Nato mu odgovori jeden jahajočih stražarjev: „To so obsojeni galijaši. Kaj so zakrivili, tega ne vem, in me tudi nič ne briga, kakor i vas ne.“

„Mislite o tem, kakor vam drago“, odvrne don Kišot. „Opozarjam vas samo, da viteštvo, katero služim, po sveti dolžnosti svoji odpravlja nasilje ter pomaga siromakom in zatirancem. Prosim vas torej uljudno: ustrezite radovoljno moji želji, namreč izpustite té ljudi, da ne bodem moral na svojo žalost rabiti izvrstnega orožja.“

„To je pa res od sile!“ vzklikne stražar, dočim se drugi začudeno spogledujejo, ne vedoči kaj bi si mislili o tujci. „Kaj tacega še nismo slišali! Da bi izpustili zakonito obsojene kraljeve robove, katere moramo čuvati, kakor svoje okó! Idite z Bogom, nespametni mož ter si uravnajte na glavi ta brijaški okrožnik, ki je res pravi kras neumni buči vaši!“

„Sami ste brezumnik in še kakšen!“ zarjove razžaljeni vitez od sile razkačen ter se tako silno s kopjem zapodí v stražarja, da se ta ranjen in nezaveden zgrudi na tla. Drugi stražarji so zaradi tega nepričakovanega navala tako iznenadejani in prepadeni, da stojé nekaj časa, ne prijemši za orožje. Ali potem se navalé na viteza kakor divji, in hudo bi ga bili izplačali, da niso galijaši zdajci uporabili prilike, raztrgali verig in polomili okov. To stražarje prisili, da se razdelé. Dona Kišota oklep in ščit dovòlj brani udarcev in bodcev stražarjevih; ali tudi s svojim mečem se jako brani, dočim Sanho na njegovo povelje oprostí največjega lopova Ginesa de Pasamonte, ki je res že ve-

liko imel na svojem rovaši. Jedva je ta prost, kar pograbi na tleh ležečo nabito mušketo ter ž njo zdaj na jednega, zdaj na drugega meri. Stražarji se morajo umakniti, ker se ne morejo ubraniti preveliki sili. Naglo pobegnejo ter pusté bojišče našemu vitezu in njegovim oslobojenim galijotom.

Sanho Panza se prvi spametí po tej praski ter skrbno opomni gospoda: „Zopet sva napravila lepo neumnost! Pobegnivši stražarji bodo naznanili čimprej redarstvu, da sva siloma oprostila njim izročene zločince. Gorje nama tedaj! Pobegniva brzo na najbližjo planino, da se umakneva pretečemu zasledovanju!“

„To lahko storiva tudi kesneje“, odgovori don Kišot. Poprej pa še mi je govoriti tu z oslobodjenimi ljudmi.“ — Ogovorivši nato zločince, zahteva od njih, da se s svojimi okovi predstavijo neprispodobni doni Dulcineji iz Toboze in ji javijo, da je njen vitez, glasoviti don Kišot iz la Manhe, nji na čast zdrobil njih okovi ter jih tako oslobodil sužnosti.“ Na to zahtevo mu odvrnejo kaznjenci, da jim je najprej misliti, kako bi lože ušli sveti bratovščini ali redarstvu, ki jih bode vsak čas jela zasledovati. Torej jim ni mogoče zadostiti želji njegovi. — Razjarjen hoče plemič sedaj napasti može, katere je ne dolgo poprej rešil nevarnosti, ali ti préhité njegov naklep, narinejo se na viteza s toli gosto kamenito točo, da ga ni oklep nì ščit ne moreta braniti. Skoro zadene viteza velik kamen takó, da se zgrudi; nato pobegnejo kaznjenci na vse strani. Précej časa traje, predno se naš junak toliko zavé, da sprevidi žalostni svoj položaj. Potem globoko vzdihne ter reče konjušniku: „Dragi moj Sanho, slišal sem često, da je lopovom pomagati toliko, kakor vodo nositi v morje! Da sem slušal tvoj svet in tvoje opomine, ne bi bil doživel toliko bridkostij in bolečin! Ali ker je zdaj že takó, bodi vsaj prepričan, da hočem odslej bolj poslušati tvoje svete!“

— „O, to pravite le zdaj, ker so vas zopet namlatili,“ zavrne ga nejevoljno sluga. „Odslej bodeste ravno takó poslušali moj svet, kakor dozdaj! No, ako se res hočete ravnati po mojem nasvetu, odriniva kar najhitreje; če naju zaloti sveta bratovščina, bode se pač ubogo malo brigala za klativiteško vaše dostojanstvo!“

„Ta tvoj strah, Sanho, dokazuje zopet tvojo prirojeno, prostaško plašljivost! Sicer pa mi ne bodeš mogel očitati, da preziram tvoj svet, zato odidem kar najhitreje s tega nesrečnega kraja. Ali to si dobro zapomni: ako bi si upal misliti, da odhajam od strahú pred redarstvom, ostanem tukaj in mirno počakam zasledovalcev.“

„Milostni gospod“, odgovori Sanho, „poznam in spoštujem veliko hrabrost vašo! Ali izogniti se ni isto, kakor pobegniti. Zato potolaženi zasedite konja, da čim prej odideva s tega kraja!“

Don Kišot res sluša ta svet, zajaha Rozinanta ter oddirja. Sanho mu sledí, kolikor more bežati njegov osel.

Še tisto noč dospejeta v „črno goro“, in Sanho nasvetuje, da bi prenočila v stranski skalnati dolini, kamor sta skoro prišla, in da bi ostala tukaj vsaj prve dni, dokler bi imela še hrane. Don Kišot je zadovoljen, in obá ležeta spat pod pluteč.

V pustinji črne gore.

Gsoda je hotela, da si je že omenjeni Gines de Pasamonte, katerega je Kišot oslobodil z ostalimi kaznjenci vred, izbral isto pribežališče. Slučajno pride ravno do ležišča naših pustolovcev; prav lahko ju spozna v mesečini. Brezvesten, kakor je, odloči se takoj, da okrade speča potnika. Primerja Kišotovega bojnega konja in Sanhovega osla, ter se précej odloči za osla. Zmuzne se s svojim plenom, in ko se jame daniti, bil je že daleč za dolino.

O zori se vzbudi Sanho Panza in takoj pogreša ljubega svojega osla. Tožiti jame takó glasno, da se tudi don Kišot vzbudi. Ta tolaži slugo, kolikor vé in zna ter mu obeča tri svoje osle, kakor hitro se vrneti domov. To Sanha potolaži. Obrisavši si solzne oči, toplo zahvalja dobrega gospodarja svojega.

Don Kišot, katerega je spanje jako okrepčalo, ogleduje se po samoti. Zazdi se mu, da je ta pustinja nalašč ustvarjena za to, da v nji doživí nenavadne viteške dogodke. Zajedno se spomni, da je čital v svojih viteških knjigah popise takih stranskih šumskih pustinj, ki so se natanko ujemali s krajem, kjer sta sedaj.

Opazivši na lici gospodarjevem, da se zopet pripravlja na novo neumnost, vpraša Sanho boječe, kaj bosta vender počela v tej pustinji.

Vitez odvrne slovesno in oduševljeno: „V tej pustinji se mi je rodila velika, vzvišena misel. Ta pu-

stinja je namreč čisto prikladna, da živim kakor močno žalujoči Amadis, ali besneči Roland, ki je zbesnel, videč, da ga je zavrгла Angelika, vladarica srcu njegovemu. Ruval je drevesa, kalil vodo bistrim vrelcem, trgal pastirje in čede, podiral hiše in uprizarjal tisoč drugih strahot, katere poveličujejo knjige. Tudi jaz, Sanho, čutim v sebi moč, da živim kakor on! Tudi jaz hočem biti kakor obupan, besneč in zblaznel junak — samó da ne vem, katero Rolandovih besnostij bi si izvolil“.

„Bog pomagaj!“ zavpije Sanho prestrašen. „Blazen hočete biti? Ali zakaj vender, milost vaša?“

„To je ravno, dragi moj Sanho! Zblazneti hočem brez vzroka! Zakaj, če klativitez zblazni iz vzrokov, to ni kaj posebnega ali čudovitega. Umetnost je prav to, da zblaznim brez vzroka, da s tem pokažem vladarici svoji, kaj bi šele storil, ko bi vedel, čemu! Moj ukrep je trden. — Zdaj pa pojdiva, da izberem prikladno torišče svoji pokori!“

Ves omamljen in prestrašen od groznih stvari, katere je ravnokar slišal, koraka Sanho poleg Kišota, vodečega Rozinanta za uzdo. Končno dospejeta pod samotno skalo. Pod to pečino je tekel tih potočič, napajajoč lep travnik, čegar zelenje je prijalo očesu. Visoka, šumeča debela obkrožajo ta prostor, in ravno njega si izbere naš vitez, da bi tožech in pokorech se posnemal Amadisa.

Najprej sklene spisati list, katerega bi Sanho ponesel „doni Dulcineji“. V tem listu poroča vladarici svoji, da je nji na čast zvršil že marsikatero viteško delo, katero so mu semtertjâ zavirali čarovniki. Dalje, da je ostal v tej samoti, da se bode pokoril in takó dolgo besnel, dokler ona ne odobri početja njegovega. Nji hoče služiti vsak čas ter zvrševati tudi najtežja dela na svetu.

Ko Sanho list vzprejme in si zapomni naslov, naprosi viteza, da bi mu prepustil Rozinanta, ker je

jako slab pešec. Hoče tudi koj odriniti, ali Kišot ga zadržuje, češ, naj vender še počaka, da vidi nekaj njegovih neumnostij, o katerih bi potem mogel poročati.

„Za Boga! oprostite me tega,“ poprosi zvesti sluga. „Smilite se mi itak hudo; kakó bi mogel prebiti tak pogled! Dovolite, da odpotujem, in povejte mi rajši, kakó najdem ta kraj, kadar se bodem vračal!“

„Trgaj ob poti žoltovino“, velí mu vitez, „pa jo trosi na pot, koder hodiš! Takó lahko prideš skozi ta labirint, kakor nekdej Tezej po niti Arijadne.“ — Po tem navodilu mu izročí don Kišot še „Mambrinov šlem“, rekoč, da ga zdaj ne potrebuje, kakor tudi drugega orožja ne, ker mora biti gol in bos, ako hoče dostojneje posnemati Rolanda, nego Amadisa. Domóv naj nese šlem in naj ga ondu popravi. Sanho je zadovoljen; hitro obrne kljuse ter oddirja v šumo.

Ko pride Sanho iz gozda in črne gore, odrine po cesti, ki drží v Tobozo ter pride opoludne do krčme, kjer so ga suknostrizci takó hudo izplačali. Akoravno mu je ta krčma zoperna, prisili ga vender glad, da stopi vanjo. Prva moža, katera ugleda, to sta župnik in brivec iz rojstvene vasi njegove in Kišotove. Precej spoznata našega prijatelja. Ker sta slišala že dovolj, kakó so tožili domačini zlasti plemiča ter mimo tega vidita, da Sanho jezdi konja gospodovega, vprašata ga, kje je gospod. Takó zvesta vse trpljenje nadložnega konjušnika.

Dočim se Sanho in Rozinant gostita ob župnikovih in brivčevih troških, posvetujeta se letá, kakó bi mogla zblaznelega prijatelja odvesti iz samote ter ga spraviti domóv. „Siloma“, misli župnik, „ne moreva ničesar opraviti, pa tudi s Sanhom ne. Ta je, kakor moreva sklepati iz njegovega govorjenja, sam zblaznel do malega.“ Končno jo pa vender iznajdeta. V krčmi je bila ravno takrat potujoča igralka in umetelna ja-

halka. To naprosita, naj bi bila pricesinja, kateri so ugrabili dežele. Izvestno bi na to don Kišot zapustil gorovje, da bi ji pomogel do kraljestva. Za dobro plačo privoli Doroteja, takó je bilo ime igralki ter se brez odloga pripravi na pot. Ko vstopi v blesteči opravi, pride uprav Sanho od obeda ter ves iznenadejan vpraša, kdo je li ta krasno opravljena gospá? Šaljivi brivec mu resno odvrne, da je to zakonita dednica vélikega carstva Mikomikona, pa je prišla semkaj, da poprosi glasovitega dona Kišota viteške službe. Hudoben velikán jo preganja že dobro dolgo, da bi se ž njim omožila. Ako bi se temu upirala, vzel bi ji državo.

„Ej, to je pa baš prav!“ opomni Sanho vesel. „Takšni dogodki so mi vselej po godi, ker dosti pridijo! Moj gospod tega velikana že užene v kozji rog! Ako se potem oženi s to princesinjo, dobi zajedno zaželeno cesarsko krono, a jaz vsekakor dobim obečani otok, kar je moja jedina in največja želja.“

Brivec poučí vrlega konjušnika, da se ta princesinja po svoji državi imenuje Mikomikona. Nato si olepša lice s krasno brado, narejeno iz konjskega repa. A ko se Sanho Panza jame čuditi temu okrasu, reče mu župnik, da mora biti takó, ker bi ju sicer spoznal njegov gospod; za zdaj pa je neizogibno potrebno, da ju ne spozna. Tudi on, Sanho, mora zato obečati, da ne pove ničesar, dokler ne bode čas.

Sanho je zadovoljen. Ne vprašujoč po daljših vzrokih, ponudi se radovoljno za kažipota, opustivši za zdaj namerjano potovanje k doni Dulcineji.

Zdaj se nemudoma odpravijo. Princesinja Mikomikona zajaše župnikovega mezga, katerega ponižno vodi brivec s konjskim repom na lici; župnik pa zasede Rozinanta. Takó se s Sanhom na čelu odpravijo v črno goro.

Ne da bi se jim spotoma primerilo kaj nenavadnega, dospó prihodnjega dné v gozd ter najdejo žoltovino, poprej za znamenje natreseno.

Jezdec dobro dolgo, najdejo res dona Kišota, sedečega na skali. Oblečen je, a oborožen ni. Ko ga Doroteja opazi, in od Sanha zvé, da je on don Kišot, požene mezga pred tožečega viteza. Prav mično razjahavši, poklekne predenj ter ga nagovori, rekoč: „Ne vstanem, najhrabrejši in najveledušnejši vitez, dokler mi vaša milost in viteška navada vaša ne podelí milosti, katera ne bode samo vam na čast in slavo, nego tudi reši najobupnejše in najnesrečnejše dekle na svetu!“

Don Kišot jo opomni, naj vstane ter jo uvérja, da od srca rad spolni njeno prošnjo. „Prosim vas,“ reče Doroteja, „da précej idete z mano in mi obečate, da ne bodete mislili na nobeno borbo ali pustolovino, dokler se zame ne osvetite malovredniku, ki mi je proti božji in človeški pravici ugrabil državo.“

„Obetam vam,“ prikima plemič samosvestno. „Mirujte in premagujte žalost! Odpravimo se takoj na delo.“

Princesinja mu hvaležno hoče poljubiti roke. Ali on, uljuden kavalir ji brani. Vzdigne jo nežno s tal ter velí Sanhu, naj neutegoma osedla Rozinanta, njega pa oboroží.

Sanho se podviza, da zvrší zapoved. Ko je konj osedlan in vitez oborožen, izpregovori don Kišot: „Pojdimo torej v imeni božjem, da služimo tej vzvišeni gospé in da premagamo nje sovražnike!“

Takó je zamišljen v svoje naročilo, da se ne ozrè na gospejnega oproda, našemljenega z dolgo brado. Tudi župnika opazi šele tedaj, ko ga ta sam opozorí nase. Pravi, da se je pridružil potnikom zgolj zato, ker se mu smili princesinja, s katero se je seznanil slučajno. Vitez je jako zadovoljen. Videč, da so se vsi

pripravili na odhod, vzdigne namišljeno princesinjo na mezga, zajaše konja ter laroči župniku in našemljene mu brivcu, da zložno zasedeta drugega mezga. Sanho Panza koraka peš za njimi, a prenaša nejevoljo potrpežljivo, češ, gospodar je zdaj naravnost na poti do cesarske časti, in da se bliža čas, ko bode sam jel namestnikovati gotovo otoku.

V tem don Kišot jezdi poleg Doroteje. Niti ne opazi, da jašejo po cesti, držeči v njegovo rojstveno vas. Poprosi jo, naj mu natanko razloži nesrečo svojo in mu opiše osebe, katerim se naj osveti. Nemudoma pravi Doroteja: „Hči sem kralja Tinakrija, ki so ga imenovali modrega, ker je bil neobično več mnogih znanostij. Zvedela sem po njegovi čarovniški umetnosti, da bode moja mati, kraljica Ksamarila, poprej umrla nego on, zajedno, da bode tudi moj oče skoro za materjo legel v grob, in da ostanem sirota na svetu. To je mojega očeta jako skrbelo, ker je bil trdno prepričan, da bode vladar sosednega otoka, surovi velikan škilasti Pandalifando, précej po njegovi smrti z vojsko udaril na našo državo ter jo vzel meni, zapuščeni siroti in zakoniti dednici. Sevéda bi se mogla ogniti tej nesreči, če bi se hotela omožiti s surovim velikanom, čegar ženitbene ponudbe sem z grozo odklanjala. Zakaj ta človek mi nikakor ni bil po volji. Oče mi je tedaj svetoval, naj se nikakor ne upiram velikanu in vojski njegovi, ker s tem bi samó opustošila svojo državo, moji podložniki pa bi se pogubili. Rekel mi je, naj po njegovi smrti, kadar Pandalifando pride name, précej pobegnem v Španijo in ondu poiščem pomoči viteza, čegar slava se je brzo razširila po vsem svetu; imenuje se don Kišot. Pokojni oče mi ga je popisal, da je visokorasel mož, medlega lica ter da ima na levi roki rjavo urójeno znamenje.“

Don Kišot, ki je vse to kar pozorneje poslušal, zakriči na vso moč vesel: „Sanho, izpričaj na svoje

poštenje, da imam tisto znamenje. Gospodičina naj vidi, da sem óni vitez, o katerem ji je prerokoval velemodri njen oče!“

„Gospod vitez,“ reče brzo Doroteja, „ko bi ne vedela gotovo, da ste plemeniti in slavni vitez don Kišot, preveriti bi se morala, ko sem videla, kakó vas vse visoko ceni in spoštuje, celó velečastni gospod župnik sam. Blagoslavljam usodo, da sem našla rešnika svojega! Opomniti moram še to, da je rajni moj oče zapustil pismo oporoko, v kateri mi veleva, da se moram omožiti s svojim zavétnikom, kakor hitro premaga velikana.“

Prav takó!“ vzklikne Sanho veselo. „Milostni gospod, zdaj se pa le potrudite, da čim prej grdobi Pandalifandu prerežete grlo, in kar najbrže sedete na prestol!“

Ali don Kišot odkima in reče Doroteji: „Zahvaljam vas, prevzvišena princesinja, na vašem poročilu in ponavljam viteški svoj obet, da vas rad spremljam do konca sveta, samó da morem s svojim mečem odsekati malovrednemu Pandalifandu škilasto glavo in vam povrniti ugrabljeno državo. Ali vaši roki se moram, žal! odreči. Prosim vas, oprostite mi to, ali z dušo in telesom sem do groba udan svoji neprispodobni doni Dulcineji de Tobozo.

„Kaj!?“ zakriči Sanho razkačen. „Oprostite mi, vaša milost ima menj uma nego kljuse, če odklanjate roko te plemenite princesinje zaradi bedastega, grdega kmetskega dekleta! Ne bodite vender takó neumni, pa se oženite s to princesinjo, s katero vam prileti vsa država kakor pečen golob v usta! Napravite potem mene za kneza, markéža ali vojvodo ali kaj družega, da bode vsaj konec temu klatežkemu življenju!“

Tudi plemiča zgrabi jeza, ko sliši toliko zabavljanje neprispodobni Dulcineji de Tobozo. Na prvi mah je kar nem od srdú in jeze. Potem pa pograbi

držalo svojega kopja in bi ž njim ubogega Sanha do mrtvega pobil, da ne prosi zanj Doroteja. Nato odpusti Kišot oprodi svojemu. Sanho se zaradi gospodarjeve trmoglavosti pomiri šele tedaj ko mu prišepne brivec, da je bodoča Kišotova država v jutrovih deželah; ondu pa je navada, da si jemlje vsak mož, osobito, če je cesar ali kralj, po več žen.

Ko jahajo naši potniki dalje po cesti v črnem gorovji, zapazijo, da se jim približuje človek na oslu. Po njegovi zunanosti sodijo, da mora biti cigan. Jedva Sanho bolje pogleda osla in jezdeca, uveri se, da je to njegov toli zaželeni osel, jahač pa lopov Gines de Pasamonte. Brž ko tat zapazi potnike, skoči raz osla ter beži čez polje, kolikor ga neso noge. Nihče ga neče poditi, najmenj pa Sanho, ki je ves srečen, da je dobil osla. Začne ga objemati, poljublja in ga klicati z najslajšimi imeni. Spotoma pozove plemič slugo na stran. Čudi se, da se je takó neznano hitro povrnil s svojega posla, ter ga vpraša, ali je točno zvršil povelje njegovo. Sanho Panza potrdi vse z mirno vestjo in ga uverja, da njegov trud in napor močno ugaja gospé Dulcineji. Ko se takó začasno reši iz zadržega, pripomni še, da šlema nikdo ne vé popraviti. Ker je jako star izdelek, izgubil bi tudi dokaj vrednosti, ako bi ga popravljala nevešča roka. Kišot zadovoljen povezne umivalnico na glavo ter ponosno odjezdi k princesinji Mikomikoni.

Takó brez vsacega znamenitega dogodka potujejo dalje proti Kartageni, kjer bi se ukrcali, da se prepelejo v Afriko.

Premaga velikana Pandalifanda in povrnitev.

Pogovarjaje se pridejo naši potniki po daljšem potovanji do krčme, kjer se je Sanho sestal z župnikom in brivcem. Don Kišot odide skoro počivat, prav takó Sanho. Drugi pa še obsedé pri steklenici vina, smejoč se neumnostim don Kišotovim in njegovega sluge Sanha. Pogovarjajo se dalje, kaj jim je storiti, da plemiča spravijo domóv. Župnik opomni, da je zdaj treba opustiti basen o princesinji, ker méni Droteja odpotovati; čas je iznajti izdatnejši pripomoček. Ukrépajo to in óno in zopet zavračajo ta in óni sklep.

V teh razgovorih mine že précej noči. Kar prisope Sanho Panza iz sobice, v kateri je spaval don Kišot ter začne na ves glas vpiti: „Za Boga, gospôda, hitite milostnemu mojemu gospodu na pomoč! Grozni velikan Pandalifando, kateremu so vse poročali čarovniki njegovi in ga po zraku prenesli semkaj, napadel ga je kar najsilneje; ali moj gospod ga je vsekal z mečem takó, da mu je précej glava odletela z vratú!“

Ko še sluga to govori, zaslišijo silen hrup in glasno vitezovo vpitje: „Brani se ali ne, razbojnik in ubijalec — ne pomaga ti nič, izdehnil bodeš pod mečem mojim!“ V istem trenutku čujejo, kako don Kišot na vso moč seka po stenah.

„Za Boga! kaj čakate, gospôda? Hitite na pomoč, čeravno ne umejem, zakaj se še borí, zakaj velikan mora biti že davno mrtev. Videl sem na svoje oči, kakó mu kri potokoma teče po tleh in kakó mu glava visi po strani, velika kakor vinski meh!“

„Grom in strela!“ zagrmí nato krčmar, „zdaj šele umejem! Gotovo mi je ta vražji bedak presekal velike vinske mehove, ki so naloženi v njegovi sobi. Bog vé, kakšno škodo mi je napravil. Gotovo je izteklo vino, kar se temu bebcu zdi krí. Do srajce vas oplenim, lopovi, ako mi do zadnjega belíča ne povrnete škode, katero ste mi napravili!“ To izpregovorivši, pohití v don Kišotovo sobo, a za njim tudi gostje. Ondu najdejo našega viteza čudno oblečenega: v sami srajci je, a levo roko imá omotano s plahto, ki mu rabi namesto ščita, v desni pa drží meč, s katerim besno seka in bôde na vse strani. Najčudnejši pa je, da imá oči zaprte. Spi namreč in vse, kar dela, dela speč. Sanjalo se mu je, da je že došel v mikomikonsko kraljevstvo in da se borí z velikanom, pri čemer je vinske mehe na kosce razsekal, takó da je vsa soba preplavljena z vinom.

Ko krčmar to vidi, razkači se, izpodbije borečemu se junaku nogo ter ga jame nemilo nabijati s pestjo. Kar najzgovorneje ga mirita župnik in brivec, da bi se potolažil. Preneha šele tedaj klestiti dona Kišota, ko ga zagotovita, da poplačata vse sama. Bojevitega viteza prenesó v postelj, kjer utrujen od prevelikega napora précej zaspi.

Zdaj pa sploh premišljajo, kakó bi spravili viteza domóv, da ne napravi še večje škode. Končno se zjedinijo, da ga zapró v gosjo kobačo (čajbo), to pa de-nejo na kôla ter ga takó prepeljejo.

Spričati hočejo to naredbo s tem, da je vse ukazal njemu prijazen čarovnik, in da bode le takó zvršil velike in slavne čine. Ko bi mu pa vender prišla

misel, da bi se hotel oprostiti, zabrani mu to vsaj zatvornica. Vsi odobré ta naklep ter na vse zgodaj prenesó dona Kišota v kobačo. Don Kišot se molcé udá v vse, kar namerjajo ž njim. Sevéda Sanho debelo gleda, videč, da so mu gospodarja zvezali, potisnili v kobačo in to naložili na voz. Toda don Kišot sam mu skuša stvar pojasniti, in takó se končno tudi Sanho privadi vsemu.

Dokler se to vrší, plača župnik krčmarja, Doro-teja pa zaukaže, da se brivec in najeta krčmarjeva hlapca oblečejo v bele halje, da bi bili kakor duhovi, in takó voznja tem skrivnejša. Vse to izvedejo izbornó. Potem izprevod krene na pot. Naprej se počasi pelje z voli vprežen voz, ob katerem korakata strašilna stražarja; potem jaha Sanho na oslu, za uzdo vodeč Rozinanta, za njim pa jahata našemljenega lica župnik in brivec na močnih svojih mezhkih.

Takó opravljeni dospó za nekoliko dnij v don Kišotovo vas in sicer ravno na nedeljo opoludne, ko je mnogo ljudij prišlo od božje službe. Vse vre skupaj, da bi videlo, kdo se vozi na kolih. Ko ljudje spoznajo rojaka svojega, strmeč sklepajo roke.

Don Kišota vzprejmete gospodinja in netjakinja. Ker je bil zaradi stradanja v črnem gorovji in drugih naporov hudo zdelan, odnesete ga skoro v postelj. Pač tisočkrat prekolnete na dno pekla vse viteške knjige, ki so zakrivile takšno nesrečo in njih pisatelje. — Župnik jima zabiči, naj skrbno strežeta bolniku in dobro pazita, da tretjič ne zajaše svoje mrhe ter se ne odpravi na pustolovja. Sevéda mu radi obečate.

Na tretjem junaškem potovanji.

b dobri postrežbi svojih domačinov skoro don Kišot vidno okreva. O svojem potovanji govori malo ali nič, in se nikakor ne vede kakor blazen. Vender župnik in brivec skoro mesec dnij ne prideta k njemu. Nečeta ga namreč spomniti minulih nezgod in mu takó vzbuditi prejšnjih sanjarij.

Ko pa čez precěj časa zopet prideta ter se ž njim pogovarjata o marsičem, hoče nesreča, da pride tudi Sanho, ki je neprestano sanjal o namestništvu in otoku. Jedva opazi don Kišot nekdanjega oprodo svojega in sliši tožbe njegove, kar ni pametne besede spraviti iz njegovih ust. Naposled se celó zaklene ž njim v posebno sobo, izpričajoč se prijateljema, da se mora razgovarjati z oprodo.

Kar sta tu razpravljala, bilo je jako preprosto. Don Kišot vpraša slugo, ali so njegova dela že zaslovela v ljudeh, kaj govore o njem v domači vasi, v okolici; kakó misli o njem plemstvo, kakó viteštvo. Sanho mu ne more poročati kaj častnega. Ali plemiča javna graja ne ujezí, zakaj pripisuje jo le hudi zavisti. Tem pazneje pa posluša, ko mu Sanho pové, da je izšla knjiga „Ostroumni in plemeniti don Kišot iz la Manhe“, ki poroča o njegovi hrabrosti in borbah njegovih. „To je najboljši dokaz moje slavne delavnosti,“ méni don Kišot. „Zdaj me zavist vsega sveta ne more premotiti. Zdaj, ko me še živečega hvalijo po

knjigah, ne pa šele po smrti kakor druge viteze, o katerih sem čital, očiten je vsekakor moj poklic za klativiteza.“

Gospodinja je poslušala ta razgovor ter ga še toplega priobči župniku in brivcu. Zopet se župniku posveti žarek upanja. Slučajno je bil znan s pisateljem knjige o donu Kišotu, ki ni obsegala drugega, nego smešeče bičanje. Ker je bil pisatelj v obče znan za zvitega in zvedenega človeka, upal je župnik, da bode na podlagi dobro osnovanega naklepa ozdravil prijatelja vseh neumnostij.

Skoro doseže, da se seznanita don Kišot in Simson Karasko. Ker se Karasko jako spretno vé prikupiti vitezu, pridobi si skoro naklonjenost njegovo. Zabičujé mu, da ne sme ziniti nobene besede, zaupa mu Kišot nekega dné, da namerja v dveh ali treh dneh s svojim oprodo tretjič oditi na junaško potovanje in da bode to novo potovanje še znamenitejše od prvih dveh. Ta naklep sporočí Karasko domačinom, prigo-varjajoč jim, naj bodo brez skrbi in naj mu ne delajo nobenih zaprek. To mu Kišotova gospodinja in netjakinja tudi obečate ter jako radovedno pričakujete, kakó se bodo zasukale stvari.

Res si preskrbita don Kišot in Sanho vse, česar je treba za pot ter se pripravita na odhod. Po kratkem slovesi se odpravita in gresta proti Tobozi, kamor sta se najprej namenila. Don Kišot je namreč namerjal sam obiskati dono Dulcinejo, da si od nje izprosi blagoslova prihodnjemu potovanju svojemu. „Zakaj potem“, dejal je oprodi, „zvrševal bodem tudi najnevarnejša in vratolomna junaška dela, ker nič ne more klativiteza hrabriti bolj, nego blagoslov vladarice njegove.“

Ubogemu Sanhu je to grozno neprilično. Bal se je namreč, da se takó zvé, kako je zadnjič izpolnil naloženi mu posel. Na svojo srečo spozna, da don

Kišot šam ne vé za stanovanje Dulcineje svoje, in na to se zanaša najbolj.

Potujeta ves božji dan in vso noč ter šele proti polunoči dospejeta v Tobozo. Sanhu je težko pri srci, ko ugleda vas. Tolaži ga samó temà, zakaj izgovarja se lahko, da v temi ne more najti hiše.

V vasi že vse spí; le semtertjà še laje kak pes, mijavka mačka ali kruli svinja.

Ko jezdità že precèj časa, obstojí končno Sanho, rekoč: „Milostni gospod, res težko je človeku po noči hitro najti kraj, katerega je videl le jedenkrat. Neprijetno bi bilo, ko bi naju tu na ulici zalotilo jutranje solnce. Svetujem vam torej, da se odpravite v bližnji gozd, jaz pa se vrnem v Tobozo, kjer bodem od hiše do hiše povpraševal po doni Dulcineji. Gotovo pride vesela k vam, ako ji naznanim, kje jo čakate.“

S tem je don Kišot zadovoljen. Sanho se potrudi, da ga kar najhitreje spravi iz vasi. Dve milji od vasi je bil gozd, kjer se skrije don Kišot, Sanho pa se vrne v Tobozo, da ondu poišče Dulcineje. Sreča ga podpira, zakaj ravno prijezdijo tri kmetice ter se napoté proti omenjenemu gozdu, ko pred Tobozo premišlja, kakó bi si pomagal. Bržkone so hotele zarana na delo, in jedna izmed njih je morala biti dona Dulcineja, hoté ali nehoté.

Hitro obrne osla in še o pravem času dospé h gospodu.

„Milostni gospod, že prihaja z vsem svojim spremstvom!“ zakričí mu že od daleč naproti.

Don Kišot zasede bojnega konja in naglo zdirja iz hoste. Na prostem polji ugleda tri slabo oblečena kmetska dekleta, ali zastonj se ozira po svoji Dulcineji. Na njegovo vprašanje se dela Sanho jako začudenega. „Ali, milostni gospod, kaj je ne vidite? Saj se vender vsa leskeče od zlatá in dragih kamenov!“ Kišot neverjetno zmaje z glavo, rekoč, da vidi le tri ubožno oblečene kmetice na njih oslih.

„No, bès me vzemi!“ vzklikne Sanho, „to mi nikakor ne gré v glavo! Kakó vender morete belce gledati za osle, a zláto odičene gospé za kmetice? Pokloniva se vender ljubeznivi gospé, ker je že blizu!“

Po teh besedah skoči z osla, in poklekne pred srednjo kmetico. Don Kišot storí istotakó, trdo uverjen, da mu zlobni čarovnik, ki je inače Sanhu vse kazal v navadni podobi, danes ravno narobe zbija burke. Ravno hoče začeti ohlapen govor, kar vzpodbode dozdjevna dona Dulcineja osla, menèč, da hočeta ž njo norce briti ter zdirja mimo klečočih mož. Ali zbadani osel se razsrdi in jame takó skakati, da se „gospá“ ne more obdržati na sedlu, nego po dolgem pade na pesek. Ko don Kišot to vidi, priskoči, da bi jo vzdignil na osla, ali ona ga prehití in hitro zajaše osla.

„Raca na vodi!“ dé Sanho, „najina vladarica je gibčna kakor opica in lahka kakor ptica! Zdaj hití s svojima dvornima gospema, kakor da sta njiju vranca jelena!“

„Na tem ravno poznam viteško kri plemenite Dulcineje svoje!“ prikima vitez. „Ali kaj praviš, prijatelj Sanho — vidiš li zdaj, kakó silno me sovražijo in preganjajo zlobni čarovniki? O, kako podla je njih zlobnost, ko mi ne privoščijo nì te slasti, da bi mogel videti milo dono v pravi podobi.“

„O ti čarovniški lopovi!“ vzdihuje Sanho, na tihem pa se v pest smeje, da se mu je takó dobro posrečila zvijača. „Kakó vender morejo takó slepiti dobrega mojega gospoda!“

Za nekoliko časa se ohladí donu Kišotu jeza, da pozabi zlobne čarovnike. Reče, da bi bilo najbolje naravnost kreniti v Saragoso, kamor sta hotela dospeti za velikih ljudskih svečanostij. Morda se je tja odpravila tudi dona Dulcineja; ondu bi jo našel razčarano. Zasedeta torej živinčeti ter nadaljujeta pot.

O vitezu z zrcali.

Gakó potujoča zaloti naša pustolovca noč in sicer v gozdiči. Tam skleneta prenočiti. Ležeta na lepo trato, obkroženo s plutci ter skoro zaspita. Toda ne spita še dolgo, kar vzbudi dona Kišota žvenket, katerega je slišal v bližini. Prestrašen skoči po konci in opazi dva jahača. Prvi razjaše konja in reče tovarišu: „Snemi konjema uzdi in pusti ju, da se paseta; zdi se mi, da je njima tukaj dosti trave, nama pa samote in mirú, ki toli prija bolnemu srcu mojemu.“ To rekši leže mož v travo, tedaj pa mu zažvenketá orožje in oklep. Iz tega prisluškovalec sklepa, da mora biti tujec klativitez. Zato vzbudi Sanha in mu šepne na uho: „Priatelj Sanho, bliža se nama velikanski dogodek! Klativitez leží blizu naju! Kolikor morem soditi po njegovih besedah, to je vitez bolnega srca, kateremu je neusmiljena gospá njegova naložila težko pokoro.“

Sanho hoče odgovoriti, ali prav tedaj zadoní otožna pesem, katero poslušata obá kar najpozorneje.

Z zamolklim: „Oh!“, iztisnjenim iz globočine prsij, zvrši „gozdni vitez“, kakor ga je don Kišot précej krstil, žalno pesem ter začne vzdihovaje govoriti žalostnim glasom: „O Kalsideja de Vandalija, ti najkrasnejša in najneusmiljenejša žena tega sveta, kakó vender moreš prisojati svojemu najpodložnejšemu vitezu neprestane muke in nadloge? Ali ni dovolj, da je silna moja roka na stotine velikanskih borb izvo-

jevala tebi na slavo? Ali ni dovolj, da sem prisilil vse viteze navarske, vse Levneze, Tartezijane in končno vse viteze iz la Manhe, da so te priznali za prvo lepotico sveta?“

„Stoj!“ šepne don Kišot in dregne Sanha. „To je preveč rečeno! Tudi jaz sem iz la Manhe in nikoli še nisem priznal niti slišal, da bi bila katera ženska lepša od moje neprispodobne done Dulcineje de Tobozo! Hodi, hočeva se o tem natančneje pogovoriti s tujim vitezom.“

Dočim plemič s svojim oprodo stopi naprej, skoči tujec po bliskovo na noge in vpraša z močnim zvenečim glasom: „Kdo je? Kakšne ljudi vidim? Ali spadajo k veselim ali otožnim?“

„K otožnim!“ vzdihne don Kišot.

„Torej vas pozdravljam,“ odgovori gozdni vitez. „Lahko ste prepričani, da s svojo žalostjo prihajate k poosebljeni žalosti!“

Ko čuje naš plemič takó ganljiv in uljuden nagovor, pristopi k tujemu vitez, ki mu podá roko ter pravi: „Sedite k meni, gospod vitez! Vaša zunanost in pa ta samota, v kateri vas vidim, pričata, da ste tudi vi klativitez in da ste mi po stanu in usodi vreden sodrug! Hočeva se nekoliko pogovarjati, v tem pa se vaš oproda lahko pomenkuje z mojim sluzabnikom. Kakó li se imenuje trdosrčnica, ki napolnjuje vaše srce z žalostjo?“

„Dona Dulcineja de Tobozo,“ odvrne Kišot ter sede.

„In vaša gospá?“

„Kalsideja de Vandalija. Nji sem posvetil vse spoštovanje svoje. Imenujem jo neprispodobno, ker je nijedna druga gospá ne dosega nì po lepoti, nì po visokem stanu in ne po sijajnih dušnih darovih. Da bi me izkusila, naložila mi je okrutnica dela, proti katerim so znana dvanajstera dela Herkulova prava igrača.

Premagal sem brez števila velikanov in vitezov in jih prisilil, da so pripoznali neprispodobno krasoto moje vladarice. Najbolj pa me veseli, da sem v dvoboju premagal svetovno znanega viteza dona Kišota iz la Manhe. Tedaj sem zmagal ves svet, zakaj o glasovitem donu Kišotu se je dozdej trdilo, da ga ni moči premagati.“

Don Kišot komaj more prikrivati začudenje in srd, ko sliši take besede. Že ga hoče postaviti na laž, vender se premaga ter vpraša. ali tudi pozna viteza dona Kišota.

„Kaj,“ zavzame se gozdni vitez, „jaz da ga ne poznam, ko sem ga vender premagal? Poznam ga, kakor samega sebe. On je visok človek, slok, imá sivkaste lasé in orlov nos, takó zakrivljen kakor najzakrivljenejši kavelj. Imenuje se vitez otožnega lica, za oprodo pa imá kmeta, ki se imenuje Sanho Panza. Tudi jaše glasovitega konja, po imeni Rozinanta.“

„No,“ prikima don Kišot, „vidim, da nekako poznate dona Kišota in njegovo razmerje. Ali premagati ga že zategadelj niste mogli, ker bi moral jaz vedeti o tem, zakaj jaz sam sem glasoviti vitez otožnega lica. Gotovo je spet kakšen čarovnik, ki mi zaveda slavo, dal po priliki mojo podobo vitezu, s katerim ste se borili in katerega ste premagali, samó da zatemni slavo mojo.“

„Ne, gospod vitez,“ zavrne ga šumski vitez, „jaz ni za las ne odstopim od svoje trditve, nego jo hočem podpirati z orožjem! Ako se je res kdo drugi v vaši podobi boril z menoj, ne dam si vsaj vzeti zasluge, da premagam pravega dona Kišota, če namreč ne priznate, da moja Kalsideja po krasoti prekáša vse gospétega sveta.“

„Tega ne priznam nikoli in nikdar!“ vzklikne don Kišot razjarjen in udari ob meč. „Hajdi! naj torej odloči najino orožje! Počakajva pa, naj se zdani, da bode solnce gledalo najino delo!“

Tuji vitez je zadovoljen. — Zapovesta torej oprodoma, naj jima pripravita konja in ju oborožita, ker se bodeta borila na življenje in smrt. Sanho se grozno preplaši. Boji se namreč za življenje svojega gospoda, ker mu je protivnikov oproda čudne stvari pripovedoval o moči in hrabrosti gozdnega viteza, ki se prav za prav imenuje „vitez z zrcali.“

Ko ga še muči ta misel, opozori ga tovariš, da se v Andaluziji tudi tepejo sluge, dokler se borí njih gospôda.

„Ta navada mi nikakor ni po gódi,“ odvrne Sanho malodušno. „Miroljuben človek sem, in ako morda zahtevate, naj priznam, da je gospá vašega srca najlepša na svetu, priznam jo takoj navzlic svoji Ivanki.“

„Ne, takó se nisva pogodila!“ odkima drugi oproda. „Toda saj bodeva že videla, kakor hitro se zdani!“

Za ranega jutra se pripravita viteza na borbo, in svetli žarki jutranjega solnca odsevajo na sijajnem oklepu in orožji, katero nosi krepki gozdni vitez. Lica mu ni videti, ker je že spustil nalíčnik, ali njegovo orožje priča, da je don Kišotov nasprotnik bogat in krasoljuben gospod. Nad oklepom nosi vojno suknjo, ki je iz najdragocenejše zláto vezene tkanine, našite z malimi zrcali v obliki polumeseca. Dočim dá vitez donu Kišotu znamenje in odjaše precéj daleč na planjavo, da bi si izbral ugoden prostor, priteče ves prestrašen Sanho in prosi gospoda, naj ga brani oprode tujega viteza, ki ga vsekakor hoče pretepati z vrečo, napolnjeno s kamenjem. Zbok njegovega dolgega nosa se itak ves trese.

Don Kišot velí slugi, naj bode miren in brez skrbi. Pomagal mu bode na bližnji pluteč, od koder lahko gleda borbo in slavno zmago njegovo.

Dokler še don Kišot pomaga slugi na drevo, obrne vitez z zrcali mahoma konja, ki pa ni hitrejši,

in lepši od Rozinanta in skokoma zdirja proti nasprotniku. Ko pa opazi, da se vitez ukvarja s Sanhom, ustavi se na polupoti, kar je njegovemu konju jako prijetno (ker je jedva do tega prostora priskakal). Don Kišot pa, ki je slišal ropot kopit in mislil, da nasprotnik že dirja proti njemu, vzpodbode Rozinanta takó živo, da odvihrá kakor zdivjan od bôli. Vitez z zrcali skuša z mesta spraviti svojega konja, ali ne more. Takó se dogodí, da ne more odbiti don Kišotovega napada, nego pade vznak raz konja in obleží kakor mrtev.

Jedva to opazi Sanho, spleza brž z drevesa in teče k padšemu vitez. Tudi njegov gospod razjaše konja in prihití k nasprotniku. Ali kdo popiše njino strmenje, ko mu snameta šlem in ugledata smrtnobledi obraz Simsona Karaska! Zdušno menita, da so zopet zlobni čarovniki posegli vmes. Sanho méní, da bi bilo najbolje uničiti začaranje s tem, da bi dozdevnemu Karasku z mečem presekala vrat.

To hoče Kišot tudi storiti; toda zdajci prisopiha oproda premaganega viteza, za Boga proseč milosti in življenja gospodu svojemu.

Vitez z zrcali se nekoliko zavé. To opazivši nastavi mu don Kišot, ne meneč se za prošnje njegovega oprode, meč na prsi, rekoč: „Gospod vitez! Izgubljeni ste, ako ne priznate, da neprispodobna Dulcineja de Tobozo po krasoti jako presega vašo Kalsidejo de Vandalija.“

„Priznavam,“ odgovori mu vitez, „da je star čovelj gospé Dulcineje lepši, nego vsa Kalsideja od pet do glave.“

Don Kišot in Toma Cecijal mu pomagata zdaj na noge. Nato pa jame Sanho tujega oprodo izpraševati o raznih stvareh, da bi si razbistril nejasne točke. Dasi oproda na vse odgovarja takó, da bi mu Sanho popolnoma mogel verjeti, preveč se je navzel

domišljije svojega gospoda, da bi se dal prepričati. Skratka: gospodar in sluga sta trdno pepričana, da je vitez z zrcali le po lokavi umetnosti kakega čarovnika vzprejel podobo Karaskovo. Nikakor se ne dasta pregovoriti. Ne da bi se dalje ménila zanj, napotita se proti Saragosi.

* * *

Spominjamo se še, da sta župnik in brivec iz don Kišotove vasi poklicala Simsona Karaska na pomoč, da bi plemiča obvarovala daljših bedastih dejanj. Dogovorili so se, da mu za zdaj ne bodo branili novih pobojev; nego naj se Karasko preobleče za klativiteza ter se s Tomažem Cecijalom, oprodo svojim, odpravi za njim. Kadar ga dojde, naj se začne ž njim prepirati in se spustí v dvoboj. Ako ga v borbi oblada, o čemer nikakor niso dvojili, zapové naj, da se hipoma vrne v domačo vas in se dve leti nikamor ne gane. Bili so prepričani, da se don Kišot ne bode protivil viteškim zakonom in da vzprejme zmagovalčev pogoj.

Ali zdaj je prišlo drugače. Nejevoljen radi prebite nezgode zajaše Karasko konja, da bi s Cecijalom poiskal vasi, kjer bi mogel najti ranocelca in obliža za vtiske in bunke, katerih je dobil mnogo, vržen raz konja.

Mnogo veseleje in zadovoljnejše pa nadaljujeta pot don Kišot in Sanho Panza. Ko se še pogovarjata o doživelem dogodku, zapazita voz, ki je zaznamovan s tremi zastavicami. Iz tega moreta soditi, da so na vozu denarji, ali druge vrednostne stvari, ki so kraljeva svojina. Takó se izrazi tudi Sanho; toda don Kišot, ki je videl v vsem, na kar se je nameril, vselej le kaj izredno čudnega, misli, da bi bilo venderle dobro, ko bi se pripravil na boj.

Ko se voz z zastavami približa, postavi se don Kišot pred voznika in vpraša, kam ide z vozom, in kaj je na njem.

„Na vozu sta v kobačah dva leva, katera poklanja general Oranski Njega veličastvu,“ odgovori voznik. „Zdaj prevažam ti pošasti na kraljev dvor.“

„Ali sta leva velika?“ vpraša don Kišot dalje.

„Takó velika, gospod, da še takšnih nikdo ni videl v Španiji! Jaz sem levski strežnik in sem videl že marsikaterega leva, ali takó velikega in besnega še nikoli. Jeden je samec, drugi samica. Samec sedí tu v sprednji kobači.“

„Oj, usoda, kakó te slavim!“ vzklikne vzneseno don Kišot, „da mi pošiljaš dogodek, kjer morem dostojno pokazati hrabrost in moč! Takoj mi odpri kobačo samčevo!“ zapové nato čuvaju.

„Ali ste pametni, gospod?!“ reče osupli strežaj. „Kobačo naj odprem? Ali ne veste, da bi nas zver, ki tu notri sedí, v petih minutah raztrgala na drobne kosce!“

Preplašen in tuleč priskoči zdaj Sanho in opominja gospoda, naj opustí vratolomno namero. Ali don Kišot neče odstopiti, nego se zagrozi, da rabi silo, ako mu zlepa ne odpró kobače.

Strežnik in voznik, ki sta bila neoborožena, spogledata se vsa zbegana ter znova jameta prigovarjati donu Kišotu, naj opustí svoj naklep. Don Kišot pa jezen izdere meč in se postavi pred levovo kobačo.

„No, ker že nečete drugače,“ reče voznik, „pripišite samemu sebi, ako se vam kaj pripeti. Poprej pa izprežem mezge ter grem ž njimi na varen kraj.“

Hitro izpreže živali, dočim voznik za priče pokliče nekoliko ljudij, ki so takisto neoboroženi prišli po isti poti. Reče jim, da se umakne in odpre kobačo le prisiljen. Jedva čuvaj to izusti, že se ljudje s Sanhom spusté v beg. Ostane strežnik sam, dobro vedoč, da lev čuvaju in hranitelju ne storí nič žalega. Živo opominja znova našega viteza, ali ker vidi, da je vse zastonj, odpre oprezno kobačo levskega samca,

ki se précej prikaže v strahoviti svoji velikosti in veličastni podobi. Prvo, kar stori, bilo je, da se obrne v svoji kletki, in diha sveži zrak, prihajajoč skozi odprtino. Nato se začne stresati in zevajoč odpre strašno žrelo. Končno pomolí iz kobače silno, grivasto glavo in se jame žarečih očij ozirati. — Bil je to pogled, katerega bi se prestrašil tudi najsrčnejši človek. Ali don Kišot stoji brez strahú z golim mečem v roki pred kobačo, težko pričakujoč trenutka, dà bi lev skočil iz kletke in se jel boriti ž njim.

Levu pa se nikakor ne ljubi šaliti — nego samó začuden pogleda viteza, obrne se hladnokrvno in zopet leže.

Plemič hoče zdaj pripraviti strežnika, naj bi zver tolkel in dražil, da bi skočila iz kobače. Strežnik pa zapre kletko, rekoč, da tega ne stori. „Gospod vitez! dovolj ste pokazali hrabrost; zadovoljni ste lahko z uspehom. Poznam leva, in prepričani bodite, da smeva biti oba zadovoljna, ker se je stvar takó zvršila.“

Sevéda umeje to don Kišot v najugodnejšem zmislu. Ko je kletka zaprta, pridejo Sanho in drugi ljudje in ker začnó v zvezde kovati vitezovo hrabrost, zadovoljen je don Kišot, in dovoli, da se voz odpelje. Na odhodu pa še reče čuvarju: „Ako njegovo veličastvo zvé ta dogodek in bi vprašal, kdo je dokazal toliko hrabrost, recite mu, da je bil don Kišot iz la Manhe, imenovan tudi vitez otožnega lica, ki si bode pa radi tega dogodka dal še priimek „levskega viteza.“

Strežnik obeča ustreči njegovi želji, potem pa odrine s koli, vsekakor vesel, da se je rešil té družbe.

Na vojvodovem dvoru.

Takó samosvestno in ponosno še don Kišot nikoli ni jahal po cesti kakor sedaj, ko je levu ponudil borbo. Celó to, da je zmagal viteza z zrcali, ne veselí ga takó, kakor ta dogodek. Ves zatopljen v vzvišene misli se niti ne zmeni za Sanhovo žlobudranje, nego molcé jezdi poleg njega, dokler jima ne pride naproti nekoliko kmetov in dijakov. Précej jaméjo ogledovati neobična jezdeca in se hočejo seznaniti z njima. Nadejaje se, da bodo ž njima doživeli mnogo šale, povabijo ju na svatovščino, kamor so ravno namenjeni. Ali skoro bi se bili kesali! Zakaj don Kišot, ki si je domišljal, da je nevesta primorana prišla k oltarju, malo da ne ubije ženina. — Da ga ne bi razjezili, morajo vaščani viteza in njegovega oprodo dobro gostiti, kar posebno ugaja Sanhu. Rad bi še ostal, ko ne bi njegov gospodar, kateremu ne prija táko brezposelno življenje, vsak trenutek opominjal, da je treba dalje.

Naša pustolovca se skoro poslovita in prideta za nekaj dnij do Ebra. Prebredši to veliko reko, dospějeta proti večeru na velik travnik, ki sega do roba nekega gozda. Tu opazi don Kišot dolgo vrsto lepo oblečenih lovcev, prihajajočih z lova. Sredi vrste jezdi na belci divna gospá s sokolom na roki, krasno svilenó oblečena. Don Kišot spozna, da mora biti imenitna gospá, katero so spremljali lovci, in zató reče

Sanhu: „Podvizaj se, prijatelj, in reci óni gospé, ki jaše na belci in imá sokola na roci, da dovoli meni, levskemu vitezu, poljubiti ji roko. Povej tudi, da mi lahko zapoveduje, kakor hoče, ako potrebuje moje službe.“

Oproda uboga svojega gospodarja in požene sivca v dir. Ko dospe pred gospó, poklekne prednjo ter ji naznani gospodarjevo naročilo. Smejé mu velí gospá, naj vstane in pristavi: „Čestiti moj oproda, recite svojemu gospodu, da bodeva jaz, kakor tudi vojvoda, moj sprog, presrečna, če se moreva seznaniti z glasovitim viteзом otožnega lica, čegar slavna dela so znana vsemu svetu iz knjige, katero sva čitala i midva. Povejte dalje svojemu gospodu, da bi nama bila posebna čast, ko bi nama hotel služiti in naju spremiti na letovišče, ki je tukaj blizu.“

Sanho se ves vesel zaradi take uljudnosti vrne h gospodu ter mu jame navdušeno popisovati, kakó ljubezniva je krasna gospá. Prav tedaj pa se sporazumeta vojvoda in vojvodinja, ki sta res čitala knjigo o donu Kišotu, spisano po Simsonu Karasku, da se naužijeta šale s tem bedakom in smešnim oprodo njegovim.

Don Kišot prijezdi zdaj z odprtim naličnikom. Ko hoče razjahati, hití mu Sanho držat stremen. Toda, ko hoče z osla, zaplete se v preprogo takó, da obvisi in se z glavo dotika zemlje. Don Kišot, ki tega ne vidi, misli, da mu sluga drží stremen; zato se dvigne iz sedla. Ali, ker je slabo pritrjeno, potegne tudi sedlo z Rozinanta in pade na tla, kakor je dolg. Silno se sramuje. Vojvoda zapové lovcem, naj priskočijo vitezu in hlapcu njegovemu na pomoč. Res vzdignejo dona Kišota. Plantaje se približa vojvodi in vojvodinji, da se jima pokloni. — Pomilujeta ga zaradi nezgode, ali don Kišot odvrne, da jo lahko prebije, ker ima čast videti takó ljubeznivo knežjo dvójico.

Sanho v tem pazno osedla Rozinanta; nato se njegov gospod kar najhitreje vzbne na konja in jezdi poleg vojvodinje v gostoljubni grad. Vojvoda pa odjezdi naprej in pouči sluge, kakó naj vzprejmejo gosta in kakó naj ravnajo ž njim. Ko torej ta prijezdi skozi grajska vrata, pristopita takoj dva strežnika v višnjelastih suknjah ter mu kar najponižneje pomagata raz konja. Nato pridete dve lepo oblečeni deklici, ki ga ogrnete s plaščem od najlepšega skrlata. Prav tedaj se napolnijo galerije in grajska okna s služabniki in služabnicami, ki na vse grlo začno klicati: „Pozdravljen nam, cvet klativitezov!“ Dona Kišota takšen vzprejem ravno takó preseneči kakor razveseli. — Če je kdaj bil trdno prepričan, da ni umišljen, nego pravi klativitez, to je gotovo danes, ker so ga vzprejeli takó, kakor so nekoč na velikih kraljevskih dvorih vzprejemali klativiteze.

Po raznih obredih odloži plemič bojno opravo, preobleče se in nakiti svojo plešasto glavo s kapico od zelene svile. Zdaj je čas kosila. Odvedejo ga v dvorano, kjer je miza sijajno pokrita in obložena z izbranimi jedili. Vojvoda in vojvodinja mu prideta do vrat naproti, da ga vzprejmeta. Dočim se mu vsi globoko priklanajo, prisilijo ga, da sede na prvo mesto pri mizi. Sanho je navzočen in se jako čudi, kakó časté gospoda njegovega. Jediní, ki se té šale ne udeležuje, to je duhovnik, sedeč vojvodi na levici.

Ko torej duhovnik, kateri o vsi tej šali ničesar ne vé, nekoliko časa sedí in posluša, začne slutiti, da njemu nasproti sedí prismojeni don Kišot, ki je v novejšem času toli zaslovel po svojih neumnostih. Obrne se zato nejevoljno proti vojvodi in reče: „Izvoli visokost pomisliti, da je greh, kar počenjate s tem ubogim človekom! Ta don Kišot, ali kakó se še drugače imenuje, zblazni še huje, ko vidi, kakó ravnate ž njim.“ Potlej se obrne k donu Kišotu ter nadaljuje: „Vi

nespametni in brezumni človek! Kdo vam je vender ubil v glavo, da ste vitez in da ste obladali velikane, viteze in pošasti? Idite lepo domóv, upravljajte imetje ter se ne potikajte po svetu, da ne bodete bedak, kateremu se smejó vsi ljudje! Kdaj vam je prišla nesrečna misel, da so kdaj bili klativitezi in da so še? Kje bivajo v Španiji velikani, kje so v la Manhi začarane Dulcineje ali še več drugih neumnostij, ki govoré o vas v óni knjigi, katero gospod vojvoda večkrat rad čita?“

Na don Kišotovem čelu se napne žila od jeze, ko duhovnik takó govóri. Ko umolkne, vstane naš vitez in izpregovóri s tresočim glasom: „Tri stvari so, ki mi vežejo roke, s katerimi bi moral dostojno odgovoriti vašim sramotečim besedam! Té tri stvari so prostor, kjer sem, potem družba, v kateri sedim, in pa spoštovanje, katero gojim do duhovnikov. Usojate se me imenovati bedaka, ker vam je um preomejen, da bi mogel presoditi, kakó mi je vzvišen poziv. Vitez sem in hočem tudi do groba ostati vitez. Odpravil sem marsikaj nenravnega, kaznoval zlobo in nesramnost, premagal velikane in krotil pošasti. Ako so to stvari, katere morete grajati, to sem prepričan, da vojvodski visokosti tukaj ne mislite takó podlo in da bodeite vedeli ceniti moja dela in moje težnje!“

„Izvrstno ste govorili,“ povzame Sanho brzoustno. „Ali škoda je truda, ker ta gospod duhovnik je pokazal, da ničesa ne vé o viteštvu, trdeč, da ni bilo in da ni klativitezov na svetu.“

„Hm“, reče duhovnik prezirno, „vi ste gotovo tisti Sanho Panza, kateremu je obečal gospodar podariti otok?“

„Sevéda sem!“ pritrди Sanho vnet. „Oproda sem dobrega svojega gospoda in želim tudi ostati, ker dobro vem, da bode meni na korist. Ako Bog ohrani gospo-

darja, ne bode pogrešal kraljevstev, katerim bode vladal, in jaz ne otokov, katerim bodem gospodoval!“

„Gotovo, prijatelj Sanho“, prikima vojvoda. „V dokaz, da prav menite, izročam vam v imeni vašega gospoda jednega svojih otokov, ki ni ravno majhen.“ Bodite na njem moj namestnik.“

„Človek! Sanho!“ vzklikne don Kišot, „ali slišiš, kaj je rekla visokost njegova? Précej poklekni in hvalžno poljubi presvetle noge!“

Sanho précej uboga, duhovnik pa razjarjen vstane izza mize, rekoč: „Vaša visokost bi se morala sramovati greha, da ta blazna človeka delate še neumnejša! Ostani vaša prevzvišenost v tej blazni družbi; jaz pa se delj ne maram tukaj muditi in se brezuspešno truditi, da bi grajal, česar popraviti ne morem.“ To rekši, odide. Vojvoda pa, ki je zaradi zadnjih dogodkov jedva mogel zadržavati smeh in komaj mogel govoriti, ne zadržuje ga.

Vojvodinja se obrne proti donu Kišotu in ga jame tolažiti zbok besed, katere mu je v lice zabrusil duhovnik. Toda Kišot je ves miren in samó odgovori: „Žàl mi je, da je odšel ta duhovnik. Poučil bi ga bil, kakó se moti, misleč, da na svetu ni več klativitezov. Dà, ko bi kaj tacega slišal Amadis ali kdo njegovih potomcev, preverjen sem trdno, da bi se bilo slabo godilo temu možu!“

„Gotovo bi dobil“, pristavi Sanho krepko, „udarec po glavi, da bi se na pol razklal, kakor zrela dinja!“

Zvečer je pripovedoval don Kišot o svojih dogodkih in o začaraní Dulcineji, kar je trajalo précej časa. Veselo se razgovarjaje vstanejo smehoma gostje izza mize.

* * *

Vojvodo in vojvodinjo je takó veselilo vedenje dona Kišota in njegove sluge, da sta sklenila se ž

njima še dalje šaliti. Zato précej drugi dan naložita mnogobrojnim poslom, kakó se jim je vesti. — Ko se služabniki dobro naučé nove naloge svoje, povabi vojvoda našega viteza na velik lov na divje prašiče in se napoti ž njim in velikim spremstvom v gozd. Lov se vrši ugodno in brez vsacega posebnega dogodka. Ko mine lov, in se zmračí, zasveti se hipoma, kakor bi se na vseh štirih straneh užgal gozd. Zajedno pa nastane grozno trobentanje in bobnanje; potem se zasliši bojno vpitje in žvenketanje orožja, kakor da sta se sprijeli dve veliki vojski. Vojvoda in vojvodinja, ki se ravno pripravljata na odhod, prestrašita se navidezno; celó don Kišot je iznenadejan, Sanho pa se trese kakor šiba na vodi. Ko še vsi zmočeni stojé, priskače konjenik s plamenico v roki. Grozne satanske podobe je in namesto v trobento, trobi v velik rog, ki strašno bučí.

„Hej, prijatelj!“ zakričí vojvoda, „kdo ste? Kaj hočete? Kakšne so óne čete, ki se pri ognji boré v mojem gozdu?“

Z groznim glasom odvrne brzoték: „Vrag sem in iščem dona Kišota iz la Manhe! Ljudstvo, ki prihaja ondu z bojnim hrupom, to so čete mogočnih čarovnikov, ki na zmagalskem vozu semkaj peljejo nepri-spodobno dono Dulcinejo de Tobozo. Začarana je in prihaja, da izročí vitezu svojemu náloge, s katerimi bi jo razčaral. — Ali glej! tu je on, katerega iščem,“ pravi zdaj grozoviti jezdec donu Kišotu. „Čujte torej, da prihaja z vašo gospó glasoviti čarovnik Merlin! Čakajte tukaj in ne mislite na beg, ker vas sicer raztrga stotisoč zlodejev!“

Rekši se obrne konjenik. Ne čakajoč odgovora, zatrobi znova na rog in zdirja nazaj v gozd.

Vsi so začudeni, posebno don Kišot in Sanho; poslednji, ker je slišal, da je dona Dulcineja dejanski začarana, in don Kišot, ker ne more razumeti, kaj

imá vrag opraviti pri tej stvari. Vender se odloči počakati srčno in neprestrašeno, in če bi tudi ves pekel prišel nanj.

Zdaj se približuje hrup. Počasi se primika voz s štirimi črno ogrnjenimi voli. Na volovskem rogu gorí velika voščena plamenica, na vozu pa je napravljen sedež, kjer sedi čestit belobradat starec. Za njim korakata dva vruga takó grda, da Sanho zamiži, samó da bi ju ne videl.

Ko dospe voz do lovske družbe, vzdigne se starec in zakričí z močnim glasom: „Jaz sem modri Lirgando!“, in voz se odpelje dalje. Nato pride drug voz s podobno uprego in prav takim starcem. Tudi ta zavpije kakor prvi: „Jaz sem čarovnik Alkvif, sin vsevedne Urgande!“ Znova se pripelje voz, na katerem pa ne sedi čestit starec, nego pust velikan groznega obraza. Surovo in preteče zagrmí: „Jaz sem čarovnik Arkalaj, imenovan tudi hudobni Mugnatan, in smrtni sovražnik Amadisu de Galija in vsemu njegovemu potomstvu!“ Nato se ustavijo vsi trije vozovi, hrup potihne, in začuje se jako mila godba. Med godbo se približa zmagalski voz, v katerega je upreženih šest mezgov. Mezgi so pokriti z belimi preprogami, na vsakem mezgu pa sedi belo zavit pokornik z gorečo plamenico v roci. Na vzvišenem sedeži na vozu pa sedi krasna ženska, poleg nje visoka oseba, oblečena v široko haljo, ki ji sega do petâ. Zdaj prestane godba, oseba se vzdigne, razgrne oblačilo, in oj strah! pokaže se okostnjak, ki jame govoriti z globokim glasom kakor iz groba:

„Jaz sem Merlin, rojeni sin hudiču,
Car in vladar vesoljnim čarodejstvom.
Prijatelj vsekdar hrabrim sem junakom,
Ki slavno se boré po širem svetu.
Tam v temnem peklu, kjer z rokó sem veščo
Premišljeno zarisal kroge čarodejne,

Zaslišal sem tožeči nežni glas
Otožne Dulcineje de Tobozo.
Izpremenjêno grozno sem jo videl,
Iz angelja v kmetiško grdo dèkle;
Bil koj pripravljen sem pomoči ji
In zvedel iz skrivnostnih znamenj svojih,
Da vi jedini, vitez, morete
Okov rešiti jo začaranja.
Zato velite, dika španske zemlje,
Da sluga vaš, debeli Sanho Panza,
Zadá po tolstih ledjih svojih skoro
Udarcev si tritisoč in tristo,
Takó, da ga bolelo bo in pèklo.
Takó samó močnejši bode čar,
Ki reši milo Dulcinejo vašo!“

„Strela!“ zavpije Sanho, kakor bi že čutil udarce po telesu, „tri tisoč in tristo udarcev na nedolžno kožo mojo! Vrag vzemi takšno razčarevanje! Kaj pa je ubogim mojim plečom do tega preklicanega začaranja? Če se more ta ženska le takó rešiti, ostani rajši začarana do smrti!“

„Kaj, nevredni lopov?!“ vzklikne don Kišot razjarjen. „Braniš se udarcev? Le čakaj! Privežem te k drevesu, in namesto tri tisoč tristo šib jih dobiš dvakrat toliko, da se bode tvoje vpitje slišalo daleč na okrog!“

„Ali kaj je mêni do té Dulcineje de Tobozo?“ izgovarja se Sanho. „Ako jo že hočete rešiti, mnogo bolje bode, da samega sebe pošteno naklestite. Udarci bolé in v obče se ne spodobijo oprodi, nikar pa namestniku, za katerega me postavijo skoro.“

Ko vojvoda to sliši, nagubanči čelo in reče Sanhu: „Res je, dragi moj Sanho, da sem vam obečal namestništvo na otoku, ali obet zvršim šele, kadar bode razčarana ta gospá. Ravno takó malo morete biti

namestnik kakor tale moj konj, ako ne ustrežete tem zahtevam.“

To pojasnilo vender nekoliko vpliva na Sanha. Ko mu tudi vojvodinja živahno prigovarja, naj privoli, in poleg tega čuje mnogoglasne presunljive tožbe in vzdihne po vsem gozdu, udá se končno in reče vzdihujé: „Dobro torej! V božjem imeni si dam teh tri tisoč in tri sto udarcev, toda le če si jih naložim sam, kjer in kadar hočem, in če si jih smem dati vselej, kolikor me bode volja. Takó bodi!“

Jedva to izgovorí, ko se znova zasliši mila godba ; zajedno jamejo na vseh straneh prasketati ognjemeti. Don Kišot, navdušeno hvaležen, objame slugo in ga tisočkrat poljubi. Čarovniki na vozu se Sanhu globoko priklanjajo ter se odpeljejo. Skoro izgine vsa čarobna vrsta v gozdu, hrup potihne, in ko jame zora zlatiti jutranje nebó, tedaj je lovsko društvo z donom Kišotom in Sanhom Panzo zopet sámó in se napoti v grad, da se pokrepčá po toli čudovitih dogodkih.

O namestništvu Sanha Panze.

Sleparstvo, s katerim sta vojvoda in vojvodinja v gozdu iznenadila našega plemiča in Sanha Panzo, izmislil si je večinoma šaljivi dvorni upravnik, ki je bil vselej pripravljen za take stvari. Sam je bil Merlin, a Dulcineja je bila grajska služabnica. Ta dvorni upravnik je znal še mnogo drugih burk, s katerimi bi zabaval gospodo svojo, uporabljúje norosti naših dveh pustolovcev. Za sedaj so se na vojvodskem dvoru vedno smijali Sanbovi pokori. Prihodnjega jutra že po neslišnem dogodku vpraša vojvodinja Sanha, ali se je že začel bičati. Sanho pritrdi in reče, da se je udaril že petkrat. Ko ga vojvodinja dalje vpraša, s čim in kakó se je bil, odgovorí, da z roko. Vojvodinja pa méni, da to ne gré takó, in da modri Merlin, kateri udarce šteje, s tem ne bode zadovoljen. „Potrebno je“, pristavi vojvodinja, „da si spletete bič iz žice z vozli in kaveljčki, katere človek more čutiti, ker brez krvi ni moči izvajati take styari, kakeršna je vaša.“ Dočim Sanho še ne vé, kakó bi odgovoril dostojno, pristopi vojvoda z donom Kišotom. Sanho ga uljudno pozdravi, vojvoda pa mu naznani, da bi mu bilo jako drago, če bi se že jutri mogel odpraviti na otok. Primerilo se je namreč takó, da mili otočanje njegovi iskreno želé, naj bi njih novi namestnik čim prej dospel. Pomagal bi jim s svojim strogim in pravičnim vladanjem v mnogih nadlogah.

Sanho Panza nemudoma odgovori, da précej spolni željo milostnega gospoda svojega in da hoče ravnati z njegovimi otočani strogo, toda pravično kakor s svojimi otroki.

Prihodnjega jutra odpotuje Sanho s hudomušnim dvornim upravnikom in mnogimi vojvodovimi slugami, da prevzame namestništvo na otoku. Na sebi ima krasen plašč, okolu vratu krežlec, a na glavi vojaško kapo s pérjanico. Mezeg njegov je praznje opravljen in svilen okrašen. Sanho je ves srečen.

Mestece, katero mu je vojvoda izbral za „otok“, ni bilo daleč od lovskega gradú njegove svetlosti. Takó je skoro z velikim svojim spremstvom dospel vanje. Tu ga uverijo, da je to mestece, ki šteje kakih tisoč prebivalcev, glavno mesto otoku Baratariji. Ko jezdi skozi mestna vrata, pride mu vsa mestna gosposka naproti, da ga slovesno vzprejme. Zvoné z vsemi zvonovi, sipajo listje in cvetice predenj. Vsi prebivalci kažejo veliko veselje in ga spremljajo, ko je prevzel mestne ključe, do mestne zbornice, da bi précej mogel začeti svojo službo. Slučajno se je baje nako-pičilo mnogo važnih in nujnih poslov.

Sanho jako moški séde na sodni stol in razne pravde razsoja takó čudno, da poslušalci siloma za-držujejo smeh.

Po teh razsodbah, od katerih se je vidno oddehnil, vedejo ga v krasno palačo, kjer je v sijajni dvorani pogrnjena velika miza s slastnimi jedili, katerih dišava mu silno zdraži želodec. Páž mu priveže pod brado prtič, potem pristopi strežnik, da mu podaje jedí. Ali kolikorkrat mu ponudi skledo, napolnjeno z ovočjem, pečenimi jarebicami, pečenimi kunci, ali tankimi krhlji, dotakne se s slonokoščeno palico sklede mož s šiljasto kapo na glavi, katerega še Sanho prej zapazil ni. Hitro jo páž odnese in mu ponudi drugo, katera pa tudi izgine, predno more kaj zaužiti. To ga

končno ujezí. Ko le ni konca tej burki, skoči kvišku in vpraša moža s šiljasto kapo, kdo je, da mu zapoveduje jedila jemati izpred nosa? „Zdravnik sem in na tem otoku plačan zato, da dragocenega zdravja namestnikovega ne pokvarijo neprikladna jedila,“ odvrne mož. „Dolžnost mi je, da sem navzočen pri vsakem obedu in večerji; tedaj pa takoj velim odnašati vsa kvarna jedila.“

„Da bi vas strela!“ zavpije Sanho srdito. „Zapišite si torej s svojo umetnostjo vrv, a jaz hočem biti prvi, ki vam jo zadrghnem okolu vratú! Kar ob glavi bi vam razbil stol, na katerem sedim! Poberite se mi précej, ali bode pa druga pela! Zdaj mi dajte jesti, ali pa mi vzemite to namestništvo, zakaj takšna čast, pri kateri mora človek od lakote umirati, ni vredna počenega groša!“

Zdravnik se dela hudo prestrašenega, videč, da se je namestnik takó ujezil, in hoče ostaviti dvorano. Kar se s ceste zasliši poštni rog, in páž, ki je stekel k oknu, reče précej, da je prišel sél, ki je gotovo prinesel káko poročilo od vojvode.

Res izročé Sanhu pismo, iz katerega posname tole: „Zvedel sem po svojih poročnikih“, glasi se vojvodovo poročilo, „da sovražniki moji namerjajo smelo napasti otok Baratarijo. Bodite torej oprezni in se pravočasno pripravite na brambo! Tudi sem zvedel po zanesljivih ogleduhih, da so se štirje preoblečeni možje prikradli v mesto. Ti so se zakleli, da vas pogubé, ker se bojé vaše bistroumnosti in poguma. Varujte se torej zlasti, da bi kaj jedli, kar se vam ponuja; kajti utegnili bi biti zastrupljeno! Pridem vam že na pomoč, če bodete v stiski. S pozdravom in naklonjenostjo!“ Sanho je ves prepaden, ko mu tajnik prebere pismo. Nato zahteva, da ga odvedó v stanovanje, kjer si hoče odpočiti. Toda ne dá mu mirú, kar je bral in slišal. Polu noči hodi po sobi. Končno vender

zaspi; ali tudi v spanji nima zaželenega počitka; grozne sanje ga mučijo. Da bi se razvedril, hodi prihodnje dni po mestu, a zdi se mu do cela izpremenjeno. Dozdeva se mu, da srečava ljudi, ki ga sovražno pogledujejo. Poleg tega ob slabi hrani neprestano rešuje zapletene pravde, takó da je že ves nejevoljen. Misli si, da je bila služba pri glasovitem vitezu donu Kišotu navzlic mnogim pobojem vender prijetnejša od sedanje visoke časti.

Bila je po priliki sedma noč, odkar je namestnikoval. Kar zasliši v postelji ležé od daleč zamolkel hrum. Vedno bliže prihaja, čedalje močnejši je; končno razloči hrumeče bobnanje in trobentanje. Prestrašen skoči s postelje, obleče se naglo in stopi k vratom, da bi pogledal na hodnik. Oj groza! Tu se zasvetijo plamenice, in silna množica mu skoči z golimi meči naproti, vpijoč: „Za Boga, gospod namestnik, z veliko silo je napadel sovražnik naš otok! Izgubljeni smo, ako nas ne reši vaša hrabrost in bistri vaš um! Oborožite se, gospod, ako nečete, da se z vami in z vsem otokom vred ne pogubimo.“

„Naj bode“, sopiha Sanho, kateremu se je že čelo rosilo od smrtnega znoja. „Oborožite me! Storil bodem, kolikor morem, če že drugače biti ne more!“

Précej vzamejo velika ščita, katera so prinesli s seboj; jednega mu privežejo na hrbet, drugega na prsi takó močno, da stoji ves zavezan in zadrgnjen in celó nog ne more premikati. Da bi bil popolnoma oborožen, dadé mu še dolg toledski meč in ga silijo naprej, rekoč: „Hajdi, gospod namestnik, idimo na sovražnike!“

Brez odloga ga potiskajo dalje, dasiravno se zaradi ščitov, na prsi in hrbet privezanih, še prav gibati ne more. Sanho stoka in vzdihuje, dočim se čimdalje bolj približuje sovražnikovo vpitje in žvenket orožja. Na-posled ne more dalje; pade in obleží nepremično, kakor preobrnjena želva. Ali nikomur se ne smili. Plamenice

pogasnejo, hrup prihaja še hujši in zdi se mu, da so se otočanje sprijeli s sovražnikom. Tekajo čez ubogega Sanha, tolčejo in gazijo po ščitu, pokrivajočem njegov hrbet; neki zapovednik skoči celó nanj, da bi od ondot ravnal brambo.

Ubogi namestnik potí krvav pot in se v tej stiski priporoča patronu svojemu, da bi ga skoro rešil té sile. V ušesih mu odmevajo le besede: „topovi“, „smola“, „žveplo“, „vrelo olje“, katere sliši vsak trenutek. Naposled si domišlja, da je sam polit z vrelim oljem, in jame grdo kričati.

Zdajci zakličejo: „Zmaga! zmaga! Ondu bežé! Posekajte jih! — Na noge, gospod namestnik! Veselite se slavne zmage, katero smo dosegli s pomočjo vaše hrabre desnice, in delite z nami bojni plen!“

Vzdignejo ga, okrepčajo z vinom in mu odvežejo ščita. Od strahú in prebitih bolečin često omedlí. Mnogim razposajencem je zdaj žál, da so šalo pretiravali. — Hité po vode in po druga krepila, da bi se zopet zavedel. Ko Sanho zopet izpregleda, vpraša jih, koliko je ura. Ko mu odgovoré, da se ravno daní, vzdigne se, popravi molcé obleko in odide v hlev, kjer je ljubljeni njegov osliček, katerega so mu na izrecno njegovo željo dali s seboj v mesto. Ko pride k njemu, objame ga in solzen izpregovorí takole: „Pridi k meni, najboljši moj prijatelj v stiski in sili! Dokler sva se družila, in nisem imel druge misli, nego da ti urejam kar najbolje sedlo in opravo, užival sem blažene ure, dneve in leta; odkar pa sem zapustil tebe ter zajahal mezga ponosa in oholosti, razdevalo je tisoč muk in stisk srečo mojega življenja!“

Nato obuzda in osedlá sivca, ne da bi izpregovoril besedice navzočnikom. Stežka se mu vzpnè na hrbet, stisne ga s petámi in odjaha, da čim prej ostavi „otok“.

Dona Kišota zadnji pustolovni prigodek z vitezom srebrnega meseca.

Ko je Sanho namestnikoval na otoku, vrstila se je na vojvodovem gradu in v njegovi okolici veselica za veselico in sicer samó, da bi našega klativiteza častili in veselili. Don Kišot je kar tonil v veselji. Srečo njegovo pa mu večajo najugodnejše vesti o vedenji in modri upravi nekdanjega oprode, katere mu pogostoma priobčujejo. Navadno potem odgovarja, da mora vsekakor biti takó; zakaj kogar je opihljala sapa klativiteštva, mora se oplemeniti in ojačiti v kreposti in modrosti.

Sredi najhrumnejših veselic pa mu je časih vender težko pri srci, da tu na vojvodskem dvoru takó dolgo brezposelno živí, dočim po svetu morda na tisoče siromakov čaka rešilne roke njegove. Spominja se sicer iz viteških knjig trajne gostoljubnosti, katero so izkazovali klativitezom; toda takó silno hrepení po junaških delih, da ga takšni spomini in take prispodobe nikakor ne morejo pomiriti.

Dočim se muči s takovimi mislimi, dogodi se necega dné, da služabniki privedejo Sanha Panzo v grad. Dospel je vanj, da bi se izpričal o namestništvu svojem. Vojvoda in vojvodinja sta že prej zvedela po dvorskem upravniku, kakó se je končala Sanhova vlada. Pri tem poročilu od samega smehú skoro ne moreta poslušati pojasnil odstopivšega dostojanstvenika; ali premagata se ter ga pokličeta prédse.

„Visoka in milostna gospôda moja,“ prične Sanho po nekolikih opazkah, „razvozlal sem zmedene stvari, rešil mnogovrstne pravde, in sem — čast bodi doktorju Riziju — skoro od gladú umrl; končno pa sem sijajno premagal sovražnike vaše visokosti. Toda vaje nisem težkih bremen, katera mi je naložila namestniška služba, in bi jih tudi trajno nositi ne mogel. Zato sem pustil namestništvo ter se poslovil od otoka. Obogatel nisem; vračam se ubožen, kakor sem bil odšel. Zdaj samó še prosim vašo milost, da bi izvolili potrditi ta odpust, katerega sem si sam dal, in mi dovoliti, da zopet služim dona Kišota, gospoda svojega.“ Ko Sanho končá, objame ga vojvoda in ga javno pohvali, vojvodinja pa skrbi za to, da nekdanjemu namestniku izbornu postrežejo z jedjó in pijačo.

Ko imá don Kišot zopet pri sebi svojega Sanha Panzo, ki je tolikokrat bil priča njegovih junaških del ter se pri neslišanih dogodkih ž njim radoval in žaloval, omrzí mu pohajkovanje na vojvodskem dvoru. Zato sklene, da se že drugi dan posloví ter poišče pustinje in samotnega kraja, kjer bi utegnil velikanom, zmajem, klativitezem, pošastim in čarovnikom kazati moč nepremagljive roke svoje. Ko vojvoda in vojvodinja zvésta o tem ukrepu, otožna sta jako in kar najzgovorneje jameta prigovarjati vitezu, da bi še ostal pri njih. Ali on uljudno, pa tudi odločno odbije njijino ponudbo. Takó odloči drugo jutro za odhod. Ne da bi vedel don Kišot, zapové vojvoda dvorskemu upravniku, naj dá napolniti Sanhovo bisago z mrzlo pečenko in drugimi dobrimi jedili, in da mu vrhu tega izročí dvesto cekinov za potne troške.

Na vse zгодaj že sedí don Kišot popolnoma obožen na Rozinantu, Sanho na sivci, neizrecno vesel napolnjene bisage in podarjenih cekinov.

Po viteški šegi nagne don Kišot do tal svoje kopje vojvodskemu paru in mnogobrojnemu spremstvu,

ki je tudi prišlo na hodnik, in zakliče slavo prevzvišeni vojvodski rodbini in nje zapovednici. Nato se zopet globoko prikloni in odjezdi z grajskega dvora. Vse dvorske gospé mahajo z belimi robci, in vse služabništvo s silnim zborom želi srečno pot „cvetu klavtivateštva“.

Mine več dnij, ne da bi se kaj primerilo našima potnikoma. Napotita se proti Saragosi, kjer se hoče don Kišot udeležiti viteške igre. Ker pa še ni prišla doba za igre, pustita mesto na levici in kreneta proti Barceloni.

Potujoča dokaj dnij, zapazita zvonike in strehe tega krasnega mesta. — Ko se približata mestnim vratom, obstopi ju silna množica radovednikov, ki strmeč gledajo čudnega viteza. Sanho, stokrat vprašan, kdo je óni suhi vitez, ki sedi še na bolj suhem klju-setu, odgovarja neprestano: „Počastite viteza dona Kišota iz la Manhe in Sanha Panzo, njegovega slugo, bivšega namestnika.“ Kakor strela se raznese vest po mestu. Skoro začuje tudi podkralj, da je „glasoviti vitez“, o katerem je Karaskova knjiga toliko pripovedovala, s svojim konjušnikom prijezdil v mesto in se nastanil v njem. Jedva to sliši, že velí vitezmu po imeni Bazilij, naj privede tega smešnega čudaka in mu ponudi podkraljevo gostoljubje, ker si od tega znanja obeta tisoč šal. Don Kišot veselo vzprejme povabilo in gré v podkraljevo palačo, kjer ga vzprejmó ravno takó prijazno, kakor na vojvodskem gradu. „Ali ti nisem pravil, Sanho,“ opomni vitez ponosno, „da so mênì povsod odprti kneževski in kraljevi gradovi, in da si cesarji in kralji štejejo v veliko čast, ako me morejo pogostiti pod svojo streho?“

„Dà, gospod! govorili ste živo resnico,“ odvrne Sanho.

Podkralj, vitez Bazilij in ostala dvorska gospôda se odslej dan na dan dosti zabavajo z domišljijami

dona Kišota in govorjenjem Sanha Panze. Obá živita kakor na vojvodskem gradu. Takó preživi naš vitez dosti srečnih dnij; kar nagloma nastopi dogodek, ki ga hipno strmoglavi z vrhunca njegove sreče.

Nekega jutra se namreč po svoji navadi ves oborožen izprehaja na obali. Kar opazi iznenada viteza, ki je takisto oborožen in imá razven tega prekrasno vojno opravo. Na oklepu in vojni obleki so pritrjeni leseni meseci in zvezde, a v roki drží silno kopje. Don Kišot je ves začuden, posebno, ko se mu vitez približa in ga takó ogovori: „Plemeniti gospod iz la Manhe, jaz sem vitez srebrnega meseca, o čegar slavnih delih ste gotovo že slišali! Prihajam, da se z vami borim. Priznajte, da je moja dama, katere imena ne imenujem, neprispodobno lepša od vaše done Dulcineje de Tobozo. Ako priznate to resnico dobrovoljno, potem živite. Ako pa se hočete boriti in ako vas zmagam, ne zahtevam družega zadostila, nego da odložite orožje in se zavežete na viteško čast, da se povrnete v domovino in ondu leto dnij mirujete. Zakaj jaz hočem, da mi bode v tem času torišče slavnih del prosto; poleg sebe ne morem trpeti nobenega tekmeča.“

Don Kišot, katerega je hudo razjezilo táko govorjenje, odgovorí, da nikakor ne misli priznati lepote, katera naj bi presegala lepoto neprispodobne Dulcineje njegove. Omenjeni pogoj pa vzprejme, vendar zahteva, da se končá borba še danes in to kar najhitreje.

„Takó želim tudi jaz,“ odvrne óni. „Na službo sem vam, in zdaj treba samó, da pripraviva konja, potem pa se précej lahko lotiva kopja.“

Iz podkraljeve palače so opazili, da se don Kišot o nečem važnem razgovarja s tujim vitezom. — Ker je podkralj slutil, da gre tu zopet za smešen dogodek, napoti se z donom Bazílijem in mnogimi drugimi plemiči proti obali. Ondu že don Kišot obrača svo-

jega Rozinanta, katerega mu je privedel Sanho, da si izbere ugodno torišče. Istotakó se vede tudi vitez srebrnega meseca, ki jaha močnega in iskrega konja. Zdaj se don Kišot priporočí Bogu in svoji Dulcineji ter živo vzpodbode Rozinanta, ki jame obupno skakati. Tudi nasprotnik vzpodbode čilega konja, ki se kakor strela zaletí na dona Kišota. Zadene ga tako silno, da viteza in konja vrže na tla. Potem skoči vitez srebrnega meseca raz konja, nastavi kopje na naličnik nepremično ležečemu junaku, rekoč: „Vitez! premagani ste in izgubljeni, ako ne zvršite, kar sem vam naložil.“

Slabotno zaječí Kišot, da je Dulcineja de Tobozo venderle najlepša ženska na svetu, in da ga óni slobodno prebóde ter mu vzame življenje, ko mu je že pogubil slavo in čast.

„Tega ne storim,“ reče vitez. „Lepota gospe Dulcineje cvêti kar najveličastneje. Zadovoljen sem, ako véliki don Kišot izpolni prvi moj pogoj in se z viteško besedo zaveže, da leto dnij mirno ostane domá in ne odide na nova pustolovja.“

Don Kišot odvrne: „Ker ničesar ne zahtevate, kar bi moglo kratiti čast in veličje neprispodobni Dulcineji, pripravljen sem na viteško svojo čast spolniti ta pogoj. Obetam vam, da ostanem leto dnij domá in se ne bom bavil z viteškimi opravili.“

„Bodite viteški mož-beseda!“ reče vitez srebrnega meseca, nakloni se podkralju in njegovemu spremstvu ter odjaše proti mestu.

Podkralj se jako čudi vsemu dogodku in zapové donu Baziliju, naj jaše za vitezom in pozvé, kaj vse to pomenja.

Ta čas vzdignejo dona Kišota, ki je od padca ves obtolčen in skoro nezavesten, snamejo mu težko orožje in ga na nosilih odnesejo v stanovanje. Tam mu priskrbé najboljše postrežbe. Sanho od strahú in

žalosti ne vé, kaj početi, ker je njegov gospod takó nenadoma premagan.

Novica pa, katero je don Bazilij prinesel o vzroku in namenu prejšnjega boja, bila je do cela zadostna in je pojasnila vso stvar. Vitez srebrnega meseca zopet ni bil nikdo drugi, nego Simson Karasko, kateri kot vitez z zrcali svojega namena ni dosegel, ker je takrat imel še dosti slabejšega konja od Rozinanta. Zdaj pa se je bolje oborožil in zvijačno prisilil dona Kišota, da opustí viteška dela, katera so prijatelje toli žalostila. Podkralja to pojasnilo ne razveseli kaj posebno, ker misli z donom Baziljem vred, da svet ne bode užival izborne šale, ko bode don Kišot živel sam záse. Ali tudi on sprevidi, da je želeti blaznemu vitezu samemu, kakor tudi njegovim rojakom in prijateljem, da bode naposled konec neumnostim njegovim.

Don Kišot leží več otožnih dnij v postelji. Čisto neutolažen je, ker ga je premagal vitez srebrnega meseca. Saj si je dozda vedno domišljjal, da je nepremagljiv! Sanho se trudi na vso moč, dokler ga vsaj nekoliko ne pomiri. Ko toliko ozdravi, da more odpotovati, dá podkralj njega in Sanha obilo preskrbeti s čimer treba, in jima želí sreče na njiju junaško pot. Don Kišot odvrne otožno, da mu na žalostnem potu domóv pač ni smeti misliti na junaška dela, ker ga veže viteška beseda. Ko se posloví pri podkralji in ostalih dvorskih gospodih, dá oklep in orožje naložiti na Sanhovega osla, sam pa v preprosti vsakdanji obleki zajaše do čista hromega Rozinanta in odjezdi skozi mestna vrata. Sanho pobito stopa za njim; jedina tolažba mu je bisaga, katero je podkralj radodarno dal napolniti.

K o n e c.

Don Kišot in njegov sluga prav otožno nadaljujeta svojo pot. Ravno ko prideta do nekega gozdliča, spomni se vitez, da prav za prav nesrečna dona Dulcineja še ni razčarana. Mislil je le na to in hudo očital Sanhu, da takó leno zvršuje svoj obet.

„Milostni gospod,“ odvrne sluga boječe, „da se ne zlažem : nikakor ne morem verjeti, da bi bičanje mojega telesa moglo razčarati gospó. Lahko bi pač prisegel nato, da nikjer v svojih viteških povestih niste čitali o kom, ki bi se bil razčaral takó. Da me ne bodete zopet imenovali nehvaležnika, jel se bodem o priliki znova bičati.“

„Bičaj se, dragi Sanho,“ opominja ga don Kišot, „ali kar najhitreje. Bilo bi najbolje, ko bi začel précej zdaj v tej gozdni samoti, kjer tudi lahko prenočiva. Noč lahko porabiš, da si daš precèj udarcev.“

„Želite mi pač prijeten nočni počitek!“ vzdihne Sanho. „Ali jaz nisem menih, da bi često po noči vstajal ter se bičal.“

Vse té pomisleke premaga pa Kišot s tem, da obeča svojemu slugi za bičanje še posebno nagrado. Zdaj Sanho ni več neposlušen. Po daljšem pogajanji se zjedinita, da dobí za vsak udarec kvartil.

Nato sedeta. Sanho si splete iz konopca in oslove uzde močen bič, sleče se do pasa ter odide dalje v gozd.

Vihteč grozno orodje, jame se napletati, don Kišot pa verno šteje udarce. Ko se Sanho sedemkrat ali osemkrat udari, zamrzí mu ta šala, zato pravi, da bi za vsak udarec polu reala ne bilo preveč. Don Kišot mu brez ugovora obeča tudi to vsoto.

„Bodi v božjem imeni“, reče Sanho, „in zdaj naj udarci padajo kakor toča!“ Ali prekanjenec se ne tepe po golem telesi, nego udriha po drevji. Ječí in vzdihuje pa takó, kakor bi zdaj zdaj moral izdihniti dušo. Zasmili se svojemu gospodu, da mu svetuje, naj se ne tepe takó nečloveški. Sanho pa odvrne, da mu baš zdaj najbolj prija, in da bi bil vesel, ko bi že do malega vse udarce imel na hrbtu.

Zopet klesti po drevji, da skorja odletuje; poleg tega pa ječí in vzdihuje. Zdajci se zadere takó, da plemič priteče ves prestrašen. Prime ga za roko in mu velí, naj vender že neha.

„Za zdaj bodi dovolj,“ reče mu, „vsaka reč se mora končati! Če bodeš delal takó, umreš mi, predno doženeš rešitev.“

Sanho ga uboga in po tem naporu skoro sladko zaspi. Spal je, dokler ga ne vzbudí jutranje solnce. Tedaj pa kreneta na pot in potujeta zopet dokaj časa. Naposled dospejeta v vas, kjer menita počivati. Tu v krčmi vpraša don Kišot svojega slugo, ali bi se ne hotel prihodnjo noč zopet býti kakor včeraj? Sanho pritrdi, rekoč, da bi se to moralo zopet goditi v gozdu; kajti dozdeva se mu, da mu pomaga drevje in mu sočutno lajša njegovo bol.

Videlo se je, kakor bi Sanhu bičanje posebno ugajalo. Potujé prideta zvečer v gozdič; Sanho pa jame sam govoriti o tej stvari in opomni, da se je zdaj že privadil trpinčenju.

Vitez privoli. Srčni sluga se prične zopet bičati in klesti drevesa, kakor prejšnjo noč. Prevarjeni plemič se ne ušteje za noben udarec. Ko Sanho neha, zračuni, da je predpisano število tri tisoč in tri sto udarcev na Sanhovich plečih.

Jako vesel čaka težko, da bi se zdanilo, misleč, da se mu zdaj gotovo spotoma prikaže razčarana Dulcineja in ga zahvali za trud. Toda Sanho mu to izbi-
je

iz glave, češ, da se jima neprispodobna gospá pokaže šele čez leto dnij, kadar zopet nastopita junaško potovanje svoje; tedaj ju bode navdušila za daljša junaška dela. — Jako zadovoljno prespita tisto noč.

Z malimi prestanki dospejeta naposled v domovino. Gredoč v vas, najdeta na malem travniku župnika in Simsona Karaska, katera ju précej spoznata in srčno pozdravita. Z župnikom in Karaskom in mnogobrojno vaško deco gresta proti plemičevi hiši. Tam ju netjakinja in gospodinja že veseli čakate na pragu, zakaj nekaj brzonogih dečkov jima je že prej naznanilo, da se vrača don Kišot. Tudi Sanhova žena priteče, da bi pozdravila možá. Ko ugleda osliča, katerega je najprej iskala, zadovoljna je nekoliko, bolj pa še, ko ji Sanho pové, da je tudi denarja prinesel s seboj.

Don Kišot pové na kratko, kakó ga je premagal vitez srebrnega meseca. Pové tudi, kakó mu je obečal, da leto dnij ostane domá. Opomni, da bode točno zvrševal viteško besedo svojo. Vidi se mu pa radi večnega spomina na gospó Dulcinejo umestno, da ta čas preživi pastirski kakor ovčar ter jo slavi v pesmih. Domačini mu té nove neumnosti ne odrekajo. Ko si zmisli ovčarsko ime Kišotič, privolijo, da tudi njim iznajde jednaka imena.

Toda žál! zgodi se vse drugače, kakor so si mislili. Don Kišot skoro težko zbolí; dan za dnevom mu je huje. Zdravnik izreče, da bi njegov trud bil brezuspešen. In takó je tudi bilo. Bolnik čimdalje bolj slabí, in žalostni pričakujejo njegovi prijatelji smrti. V zadnjih trenutkih se mu povrne razum, in navzočni prijatelji so preverjeni, da se je resnično spametoval.

Ko pride župnik, da bi ga izpovedal, čudi se, ko sliši čisto pametno govorjenje. — Brivec, mojster Miklavž, urno stopi k beležniku, da bi se zapisala vitezova oporoka. Končno pride tudi Sanho Panza.

Ko župnik bolnika izpové, stopi iz sobe k prijateljem, rekoč: „Resnično umira, in resnično se mu je povrnil razum!“

Po tej vesti zajočejo netjakinja, gospodinja in Sanho še huje. — Vsi gredo k umirajočemu bolniku, ki zdaj sestavlja oporoko svojo. Ko v nji tudi bivšemu slugi dá zapisati vsoto, zajoče Sanho na glas. Don Kišot pa se obrne k njemu, rekoč: „Oprôsti mi, prijatelj, če sem te zavedel, da si bil tudi ti bedak, kakor jaz.“

Oh, dobri moj gospod,“ odgovorí Sanho jokaje, „nimam vam kaj oproščati. Storite mi samo to ljubav in ne umrite. Ohrabrite se, pa pojdeva na polje, kjer bodeva, kakor ste rekli, pastirčevala! Morda tudi najdeva razčarano Dulcinejo. Ako pa hočete žalovati in umreti od jeze, ker ste bili premagani, nikari tega! Dolžite mene in recite, da bi Rozinant ne bil padel, ko bi bil dobro osedlan.“

„Molči o teh neumnostih, Sanho moj!“ dé bolnik resno in naznani še ostale svoje naredbe.

Onemogel se zvrne na vzglavje, pokima še vsem navzočnikom v slovó, in ne dolgo potem se preseli njegova duša v boljše življenje.

Takó je končal bistrourni in glasoviti vitez don Kišot iz la Manhe.

* * *

Nečemo popisovati, kakó so tožili in jokali gospodinja, netjakinja in Sanho Panza. Tudi ne navajamo mnogih grobnih napisov, katere so mu izmislili; omenjamo le značilnih besed, katere mu je Karasko dal vsekati na grobni kamen. Glasé se takó:

„Tu pokopán je junak, ki burke po svetu je vganjal;
Toda, ko prišla je smrt, spôznal je svojo norost.“

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000383490

